

ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Το φύλλο λεπτὰ 40, στὸ ἐξωτερικὸ 50

Ἀθήνα Ἰούλιος 1919

Χρόνος Α'.—Ἀριθ. 2

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΧΟΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Κασσάνδρα καὶ Χορός

(Ἔχει φύγει ὁ Ἀστυδάμας ἡ Κασσάνδρα ἀφοῦ παρακαλοῦσθαι μὲ βαθεῖα ματιὰ τῆ φυγῆ του, ἀφίνει τὸν πόνο της νὰ κοιμηθῆ).

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ.—Δύστυχε! τῆς ἀγάπης σου τῆ γλύκα θάνατο σοῦ τὴν κάνω! Ὅμως γενήτε σ' ἔναν ἀθῶων ἐσεῖς, θεοί, προστάτες! Ὡμέ! πόσο εἶναι ὁ πόνος πὸς μεγάλος ἀπ' τῆ φτωχῆν ἀνθρώπινη καρδιά μου! Κι' ὅσο κι' ἂν γίνῃ θρήνος ἢ φωνή μου, τὸν πόνο μου νὰ εἰπῶ δὲ θά μωρέσω!

(Σωριάζεται χάμω ἄφινει νὰ βγαίνουν ἀναφυλλητῶ, ἐνῶ παίει ὁ χορὸς ἀπὲ παρθένας Τρωαδίτισσες).

ΧΟΡΟΣ.—Σωριασμένη κάτω καὶ δοσμένη στὸν καρδιοσπαράχτη πόνο τῆ θρηνητικῆ φωνῆν ἀφίνει νὰ ἱστορῆ τὸ σπαραγμὸ της. Μήπως τάχατ' ἔμαθε πὸς εἶναι σύμφωνη μ' ἐμένα ἢ χώρα καὶ προσμένει ὁ Πρίαμος νάρθη νὰ κλειστῆ στῆ φυλακῆ της;

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ.—Ὡ! τί μιλεῖς γιὰ μένα!

Γιατί θαρρεῖς πὸς κλαίω γιὰ τῆ δικῆ μου τύχη; Σκληρὸς ὅσο κι' ἂν εἶναι κάθε δικός μου πόνος, ποτὲ δὲ θά μὲ κάμῃ παράπονο νὰ βγάλω, γιατί πὸς μάταιον εἶναι καὶ τὸ παράπονό μου τὸ ξέρω ἐγὼ περίσσα. Μὰ αὐτόν, ποῦ εἶδες νὰ φεύγῃ μὲ νοῦ τρικυμισμένον, αὐτόν θρηνώ καὶ κλαίω.... Ὡ! πόσο ἐγὼ νὰ κλάψω τὴν ἀδικίῃ του μοῖρα μήπως τῶν ἀθανάτων τῆ θέληση μωρέσω γι' αὐτόν ν' ἀλλάξω κάπως; Ὡμέ! τὰ δάκρυά μου δὲν ἔμποροῦν νὰ γίνουν

ποτάμι νὰ τὸν σύρουν μακριὰ ἀπὸ τῆ φοβέρα, ποῦ ἐπάνωθὲ του ἀπλώνει τ' ἄγριο τῆς μοῖρας χέρι.

ΧΟΡΟΣ.—Τὰ λόγια σου τὸ δείχνουν ποιά ἀγάπη γι' αὐτόν ἔχεις.

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ.—Τῶπες καὶ δὲν τὸ κρύβω.

ΧΟΡΟΣ.—Κι' ἡ ἀγάπη σοῦ εἶναι πόνος.

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ.—Ὁ πὸς πικρὸς ἀπ' ἄλλους.

ΧΟΡΟΣ.—Σκληρῆ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τύχη ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ.—Τὸ λὲς γιὰ μὲ ἢ γιὰ κείνον;

ΧΟΡΟΣ.—Ταιριάζει καὶ στοὺς δύο σας.

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ.—Ἐ! ἔ! ζώῃ μου μαύρη!

ΧΟΡΟΣ.—Κακόμοιρη παρθένα.

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ.—Πὸς σὲ πληρῶνω, ὦ δίκιο!

ΧΟΡΟΣ.—Τώρα ξεχνῶ καὶ τὴν αἰτία, ποῦ μ' εἶχεν δδηγήσει ἐδῶ.

Τῆ μαύρη καὶ βαθιὰ τῆς λύπη δικῆ μου εἶτ' εἶναι τῆ θαρρῶ.

Μὲς στὴν ἀνθρώπινη καρδιά μου τὰ λόγια της ἀντιλαλοῦν

ὡσὰν τὴν πὸς πικρῆν ἀλήθεια καὶ τ' ἀγροικῶ ν' ἀνιστοροῦν

ποιεὺς συμφορὲς μᾶς τρυγυρίζουν καὶ πόσο λίγ' εἶναι ἡ χαρὰ.

Πὸς νὰ μὴ φέρνω μὲς στὸ νοῦ μου πόσο εἶναι ἡ μοῖρά της βαριά;

Ὅσοι τὴν εἶχαν ἀγαπήσει

κι' ὅσους ἐλάτρευεν αὐτῆ κοιμῶνται τὸν ἀξύπνητο ἔλοι,

τοὺς ἔχ' ἡ μαύρη γῆ δεχτῆ.

Θυμάμαι τὸν Ὀθρουόνα, βλαστάρη ὠραῖο βασιλικό,

ποῦ ἀπὸ τὴν Κάθησο εἶχεν ἐλθεῖ σπρωγμένος ἀπ' τὸ ριζικό γιὰ τὴν ἀγάπη της μονάχα.

Μὰ πρὶν ὁ δόλιος τῆ χαρῆ, τὸν δέχτηκε τὸ μαῦρο γῶμα σὰν τολημρὸ πολεμιστῆ.

Τ' ἀγαπημένα της τ' ἀδέρφια μὲ τῆ σειρά τὰ κλαίει νεκρά:

τὸ Μήστορα καὶ τὸν Τρωῖλο κι' αὐτόν, ποῦ μαύρη σφοδρὰ

μᾶς ἔγινεν ὁ θάνατός του, τὸν Ἔκτορα τὸ δοξαστό.

Τῆ μοῖρά της πὸς νὰ μὴ κλάψω, μαζῆ της πὸς νὰ μὴ θρηνώ;

Δυστυχισμένη! σου ταιριάζει
τα θρηνητά σου να σκορπάζ
και την αγάπη να νομίζης
μονάχα αίτια συφοράς.

ΧΟΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

(*Ο χορός Τρωαδίτισσες παρθένας, που είναι σωριασμένες
χάμο σαν σκλάβες φαίνονται ανολυμπίες, που δείχνουν, ότι κεί-
νεται η Τροία. Ο χορός χωρίζεται σε δύο ημίχορια*).

A' ΗΜΙΧΟΡΙΟ.—Τὰ στερνά μου τὰ δάκρυα,
ρημαγμένη πατρίδα,
τρέχουν τώρα για σένα.
Πού να στρέψω τὰ μάτια
και τὸν ἄλεθρο ἔμπρός μου
τρομερὸ νὰ μὴ βλέπω;
Βωμοί, σπίτια, παλάτια
ρέπια τώρα, πού καίνε,
και πικρὸ ἐπάνωθι τους
τῆς ὀρφάνιας τὸ κλάμα.

B' ΗΜΙΧΟΡΙΟ.—Κάμποι πράναισι, δάση,
κορφοβούνια γραμμένα
και ποτάμια τῆς Τροίας!
τώρα πιά δὲ θ' ἀκοῦστε
τῆς χαρᾶς τὰ τραγούδια
σὲ γιορτὲς νὰ σκορποῦνται.
Φωτιᾶς τρίξιμο τώρα
κι ἄγριος θρήνος ὀλέθρου
σᾶς μνησὸν, πὼς ἡ Τροία
σὲ καπνοὺς μέσα ἐχάθη.

A' ΗΜΙΧΟΡΙΟ.—Τὸς γαλάζιου οὐρανοῦ μας
δὲ θὰ ἴδω πιά τὸ γέλιο!
τῆ ζωῆ μου σκεπάζει
τῆς ὀρφάνιας τὸ πένθος.
Πού μὲ σέρνουν δεμένη;
Σὲ ποιά χώρα θὰ πάω
νὰ στολίζω σὰν σκλάβα
τῆς γορτῆς τὰ τραπέζια;
Θὰ κερνῶ κρασί σ' ἄλλους
καὶ δὲ θῆμαι παρθένα.

B' ΗΜΙΧΟΡΙΟ.—Τὸς Σκαμάντρου τὸ ρέμα
τὸ κορμὶ δὲ θὰ λούσω,
πρὶν τραγούδια ἡμεναίου
μοῦ γλυκάνουν τὴ νύχτα.
Μὰ τί πρώτο νὰ κλάψω;
Τῆ δική μου τὴν τύχη;
ἢ τοὺς δόλιους γονιούς μου,
τ' ἀκριβὰ μου τ' ἀδέρφια,
πού νεκροὶ κείνται ἔλοι:
μὲς στὰ ρέπια τῆς Τροίας;

A' ΗΜΙΧΟΡΙΟ.—Ὠμίνα! τὴν τύχη,
πού τοὺς βρήκε, ζῆλεύω.
Τὸς θανάτου, ὀμίνα!
ἄς μὲ σκέπαζε ἡ νύχτα
νὰ μὴ βλέπω ὅσα βλέπω.

B' ΗΜΙΧΟΡΙΟ.—Σὰν ἀγρόνι τὸ θρηνη
νὰ ξεχῶσα ἄς μπορούσα
γιὰ νὰ πῶ και ποὺς βέρον
μὲ σπαράζει, πού βλέπω
σκλάβα τὴν Πολυξένη!

(*Ἔρχονται Ἕλληνες πολεμιστές, που σέρνουν τὴν Πολυξένη
και τὴν εἰχόνουν κοντὰ στὶς ἄλλες Τρωαδίτισσες. Οἱ πολεμιστὲς
φρύγγουνε χωρὶς νὰ εἰποῦνε λέξη*)

Η. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝΣ

ΓΙΑΤΙ ΣΩΖΕΤΑΙ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΚΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΔΙΩΝΥΣΙΟΥ ΣΩΛΩΜΟΥ

(*Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ μελέτη «Ὁ Δίων. Σολωμός,
ἡ ἐποχὴ του και τὸ ἔργο του»*).

Κάμποσα ἔχουν γραφεῖ και περισσότερα εἰπώθηκαν με
ζωντανὴ φωνὴ γιὰ τὴν αἰτία πού ἀπόμεινε τὸ ἔργο τοῦ
Δ. Σολωμοῦ ἀποσπασματικό. Ὁ Ἰάκωβος Πολυλάς πού
εἶταν σημότερα και μπορούσε νὰ ξερεῖ καλλίτερα, τὸ ἀπό-
δωσε στὴν ἐπιβουλή και στὴν αἰσχροκέρδεια, τόσο μπορού-
σε τότε νὰ ὑποθέσει, ἐνῶ ἄλλοι τὸ ἀπόδωσαν σ' ἀδυνα-
μία τοῦ Ποιητῆ, πού τὸ πιό τοῦ προξένησε. Ὁ Κωστής
Παλαμάς, σὰ νὰ ἤθελε νὰ υποστηρίξει τὴ γνώμην διὰ τὸ
ἀποσπασματικό ἐγράφηκε καθὼς μᾶς σώζεται, προσπαθεῖ
δειλὰ νὰ μᾶς ὑποβίβει τὴ γνώμην του, γιατί διατάζει νὰ
τῆνε πεῖ ἀπροφύλακτα. Ἐτοῖ ἄλλοι μᾶς μιλεῖ γιὰ Οἰκο-
γενειακά περιστατικά πού ἐκαμαν τὸ Δ. Σολωμὸ νὰ χάσει
τὴ γαλήνη του και νὰ τὸ ρίξει στὸ μεθύσι, ἀλλοῦ μᾶς λέει
γιὰ τὴ μεγάλην ἀντίληψη πού ἐσηματίσθη γιὰ τὴν Τέχνην,
και δὲ μπορούσε νὰ ξετελειώσῃ σύμφωνα μ' ἐκείνη τὴ
σύλληψίν του, κάπου χαίρεται διὰ τὸ ὅτι «Ὁ Λάμπρος ἀπόμεινε
ἀποσπασματικός, και τὸ γιατί μᾶς τὸ λέει σ' ἄλλο σημείο:
«Ὁ Λάμπρος σὲ χέρια κατώτερου τεχνίτη, θὰ καταντοῦσε
μελοδραματικός». Ἄλλοι πάλι γράφει διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ
τοῦ Σολωμικὸν ἔργου τὴ χωσταίει στὸ ἀποσπασματικό του,
και δὲ διατάζει νὰ θυμηθεῖ τὸ «Διάκο» τοῦ Βαλαωρίτη, χω-
ρὶς νὰ σημειώσῃ διὰ τὴν ἀξία τοῦ σολωμικῶν ἔργου δὲ βρίσκει-
ται μονάχα στὴ μουσικὴ τορνεμένη φράση, δὲ βρίσκεται σ'
ἕνα κομματάκι ἐδῶ και σ' ἕνα ἄλλο πὸ κάτου, μὰ σὲ κείνο
πὸν ὅλες οἱ τορνεμένες φράσεις, μαθηματικά βεθμολογημένες
πρόκειται νὰ ἐκφράσῃ, και δὲν ἐσημείωσε διὰ, ὅσο τ' ἀπο-
σπάσματα μεγαλήτερα, τόσο ἡ δυνάμει τους τεραστώτερη.
Ἐκείνοι πάλι πού ὑποστήριξαν διὰ τὴ συγγενικὴ δίκην
τοῦ ἀραιώσῃ τὴ γαλήνην, δὲν ἐπρόσεξαν, διὰ ἀπὸ τότες ἡχο-
νολογοῦνται τὰ σημαντικώτερα ἔργα πού γνωρίζουμε ἀπὸ
τ' ἀποσπάσματα και διὰ ἀπὸ τότες ἔγινε πὸ ἐπίμονος και
πὸ ὑπομονητικός στὴν ἐπεξεργασία τῶν ἔργων του, γιατί
ἀπὸ τότες και μόνον ἀπὸ τότες ἀποχτοσε τὴ βεβαιότητα
τῆς αἰτίας, δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ λογαριάζει πὼς θὰ μπορούσε
νὰ κερδίσει τὸ ψωμὶ μὲ τὸν ἴδρω του.

Μὰ πρὶν ἐμεῖς φτάσῃμε σ' ὅτιο δῆποτε συμπέρα-
σμα, ἄς ξετελειώσῃ τις πληροφορίες πού ἔχουμε ἀπὸ ἀξιό-
πιστα πρόσωπα, κ' εἰπετα ἄς ριζοῦμε τὴ ματιά μας ἀπὸ
νου στὸ ἴδιο τὸ ἔργο.

Ὁ Ἰάκ. Πολυλάς ἀναφέρει ρητῶς διὰ, ἄλλοι ἀπὸ τοὺς
φίλους τοῦ Ποιητῆ, και φυσικά και ὁ ἴδιος, ἄκουσαν με-
γάλα μέρη ἀπὸ τὴ μεταφραστικὴ τοῦ Σ τῆς Ἰλιάδας, ἄλλοι
πάλι ἄκουσαν μέρη ἀπὸ τὸ «Λάμπρος» πού δὲ μᾶς σώθη-
καν, και πὸν ἂν δὲ βριακότανε ὀμισμένα μέρη στὰ χέρια
διάφορων φύλλων π. χ. τοῦ Μάντζιφου, δὲ θάλαμε ὅσα
ἐσώθηκαν, ἄλλοι ἄκουσαν ὀμιλοῦν τὸν «Πόρφυρα», και
τὸ ἐλεγεία τὸ θάνατο τῆς Πέροση, τῆς Ρυδόστιαου και
τῆς Ἀνεψιάς του. Ἄλλοι πάλι δυὸ ὀμίλοισι τελειοποιημένα
ἀπὸ τὰ ἱταλικά του και τέλος ἄλλοι μέρη ἀπὸ τοὺς «Ἐλευ-
τερους Πολιορκημένους». Μάλιστα ἀναφέρει και τ' ἀκό-
λουθο γεγονός:

Εἶχε ὁ Ποιητῆς ἀποφασίσει νὰ δημοσιέψῃ τὸν «Πόρ-
φυρα», και σὲ κάποιον φίλο του πού τοῦ παρατήρησε διὰ,
καλὸ θάκανε νὰ δημοσιέψῃ και ἔθνικὸ, τοῦ ἀποκριθῆκε
τὸ περίφημον ἐκεῖνο: «Τὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθει νὰ θεω-
ρεῖ ἔθνικὸ διὰ εἶναι ἀληθινὸ». Κι' ὅταν τοῦ παρατήρησεν
διὰ, καλὸ θάκανε νὰ ἐδραστηθεῖ και ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία,
ἔστρεψε ὁ Ποιητῆς νὰ δημοσιέψῃ και ἀπὸ τοὺς «Ἐλευτε-
ρους Πολιορκημένους».

Τώρα, ἐὰν θελοῦμε γιὰ πραγματικά ὅσα ἐμολογεῖ ὁ Π-
λυλάς, και δὲ βλέπομε τὸ γιατί θάλαγε ψέματα, ἀφοῦ ἐχτός
ἀπὸ τὴν προσωπικὴν σφαιρότητα τοῦ ἀντρός πού δὲ θὰ
καταδεχότανε, ἐγράφε σ' ἐποχὴ πού ζούσαν οἱ φίλοι τοῦ
Ποιητῆ πού ἀναφέρονταν, ρωτοῦμε: ποὺ ἀπὸ τὰ σωζό-
μενα ἀποσπάσματα τοῦ «Πόρφυρα» θὰ μπορούσε νὰ δη-
μοσιέψῃ ὀμίλοισι, και τούτο ἀπὸ ποῖον πού ἐσκόπευε νὰ δη-
μοσιέψῃ ὀμίλοισι ὁ Ποιητῆς (καθὼς ρητῶς μᾶς ἐμολογεῖται
ἀπὸ τὸν Πολυλά); Και ποὺ ἀπὸ τὰ σωζόμενα ἀποσπά-
σματα τῶν «Ἐλευτέρων Πολιορκημένων», θὰ μπορούσε
νὰ δημοσιέψῃ σὰν ἕνα κάπως συνολικὸ κομματάκι; Ὑπο-
θέτω πὼς ἡ ἀπάντησι εἶναι ἀρνητικὴ: κινένα κομματάκι δὲ
θὰ μπορούσε νὰ δημοσιέψῃ ἔχωριστὰ ἀπὸ τὰ σωζόμενα.
Ὡστε ἐκεῖνα πού ὁ Ποιητῆς ἐσκόπευε νὰ δημοσιέψῃ, δὲ
βρισκόντανε ἀνάμεσα στὰ σωζόμενα.

Μὰ ὑπάρχει ἀκόμα κάποια σημαντικώτερη ὁμολογία:
τὸ ἐπεισόδιον τῆς «Μάρθας» πού ὁ Πολυλάς τὸ ἄκουσε μὲ
τ' ἀφτιά του και σὲ πρόλογόν του προσπαθεῖ νὰ δώσει
ἀγνήν ἰδέα γι' αὐτό, ὅπως τὸ συγκράτησε ἡ μνήμη του, τὶ
ἀπὸ τῆς; Και τὸ ἐρώημα αὐτὸ εἶναι τόσο σημαντικώτερον,
ὅσο ὑπάρχει ἡ ρητὴ ὁμολογία διὰ, ὁ Ποιητῆς ἐπέτυχε σ' αὐτό
τὸ νόημα τῆς τέχνης, ὅπως τὸ ἤθελε. Πὼς λοιπὸν ἀπ' αὐτό
δὲ μᾶς ἐσώθηκε ὅσ' ἕνας στίχος; Δὲν εἶναι περιεργὸ
τάχα νὰ μὴ μᾶς σωθεῖ τίποτε ἀπὸ τὸ ἀριώτερον μέρος τοῦ
ἔργου του, ὅταν μᾶς ἐσώθηκαν ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ νεοσύλλη-
πτα και ἀμορφολογητά;

Ἐπειτα ἔχουμε και τὸ ἀκόλουθο γεγονός: ἀπὸ τὰ δε-
κάξι ὀμίλοισι τοῦ «Ὀράμιτος τοῦ Λάμπρου», δὲν εἰρέ-
θησαν στὰ χειρόγραφα παρὰ καμιά δεκαπενταριά στίχοι
σκόφιμοι, ὅπως και ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ «Λάμπρου», πού
μερικὸ ἀπὸ τοὺς στίχους ἐκείνους διαφέρουν ἀπὸ τοὺς
δημοσιέμενους ἀντίστοιχους. Τίχα νὰ εἶναι διορθώματα πού
ἐκαμε ὁ Ποιητῆς πρὶν ἀπὸ τὸ 33 πού δημοσιέψῃ τὸ «Ὀ-
ράμιτος», ἢ εἶναι μεταγενέστερα διορθώματα; Δὲν εἴμαστε σὲ
θέση νὰ ξέρουμε, γιατί δυστυχῶς δὲν ἀποδόθηκαν τὰ χει-

ρόγραφα σὲ καμιά Βιβλιοθήκη, οὔτε ἐφωτοτυπήθηκαν,
ὅπως ἔτρεπε νάκει γένει ἀπὸ καιρό.

Ἐπειτα ὁ «Διάλογος», ἐνῶ ἐγράφηκε ὀμίλοισι και τὸ
βλέπει κ' ἕνας στραβός, μᾶς ἐσώθηκε ἀποσπασματικὸς κ'
αὐτός, γιατί χάθηκε κάποιον ἀπὸ τὰ τετράδια πού τὸν εἶχε
καθαρογράψῃ ὁ Ποιητῆς. Τὰ χειρόγραφα του τὰ παρὰδωκε
σὸν Ἰάκ. Πολυλά ὁ Πήλικας, πού τότες βριακότανε στὴν
Ἀθήνα, ὁ συμμαθητῆς και στενὸς φίλος τοῦ Ποιητῆ, και
ρητῶς ἐμολογεῖται, διὰ ἐχάθηκε κάποιον ἀπὸ τὰ τετράδια
πού εἶναι γραμμένους.

Τὸ ἴδιο, πολλὰ ἀπὸ γνωστὰ ποιήματα τοῦ Δ. Σολω-
μοῦ μᾶς ἐσώθηκαν γιατί τ' ἀντιγράψανε κάποιον ἀπὸ τοὺς
φίλους τοῦ Ποιητῆ, και εἶναι φυσικὸ τὰ ποιήματα αὐτά,
πού δὲ σωθήκανε ἀντιγραφα στὰ χειρόγραφα πού βρεθή-
κανε μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ποιητῆ, ἰδίαι ἀρετὰ παραφταρ-
μένα.

Ἐτοῖ, ἂν ἴσως δὲν εἶχε συμπληρωθοῦν τὰ γνωστὰ
σωζόμενα ἔργα τοῦ Δ. Σολωμοῦ, μὲ τ' ἀντιγραμμένα ἀπὸ
τοὺς φίλους του και μ' ὅτι θυμώσανε ἐκεῖνοι, τὸ ἔργο του
θάκανε πάρα πολὺ μικρότερον ἀπὸ τούτο πού γνωρίζουμε,
και ἴσως μὲ περισσότερη βεβαιότητα θὰ ὑποστηρίζονταν
διὰ εἶσι ὅτι γράφῃ ὁ Ποιητῆς τὸ ἔργο του. Καθὼς φαντά-
ζεται τὸ ὕψος τῆς πλάνης.

Ἄς ριζοῦμε τώρα και τὸ βλέμμα μας ἀπάνω στὸ ἔργο
πού μᾶς ἀπόμεινε, και ἄς ξετελειώσῃμε τὸν τρόπο πού ἐλα-
ζότανε.

Ἐκεῖνο πού καλά γνωρίζουμε και πού δὲν ἀπασχο-
λοῦσε διόλου τὸν Ποιητῆ, εἶναι ἡ μεγάλη στιχοτυχητικὴ του
εὐκολία. Ἡ δημοτικότητι τῶν νεανικῶν του ἔργων, ἡ ἀφ-
ρονία τῶν εἰκότων και ἡ ὀνοματοποίηση κυριώτατα, ὀμο-
λογοῦν ἀπόλυτα γιὰ τὴν εὐκολίαν ἐκεῖνην. Τὸ ἴδιο και ἐπὶ
τὰ μέσα τῆς ἐξωτερικῆς φόρμης και μορφῆς νὰ τὰ ἐφαρμώ-
σει. Οἱ τομὲς λέξων, πού ὁ Δ. Σολωμός ἐκαμε στὰ παιδικὰ
του χρόνια, εἶναι ἀκόμα και σήμερα οἱ τεχνικώτερες τομὲς
πού γίνηκανε σὲ σίχους νεοελληνικῶν, καθὼς οἱ ὀνοματο-
ποιεῖς και οἱ ὀμοιότητες, κτλ. κτλ. Οὔτε εἶναι δυνατὸ νὰ
θεωρήσῃμε ἄξια λόγου τὴν παρατήρησι διὰ, τὸν ἐδυσκό-
λευεν ἡ γλῶσσα, ὅταν εἰκονομῶν ἡχοῦν —εἰκονομῶν
γράφῃ τὸν «Υμνο», και λίγο ἀρότερα τὸ «Διάλογο γιὰ
τὴ γλῶσσα» καθὼς τῆ «Φαρμακωμένη» και ἴσως ἄλλα.

Ὅτι τὸν ἀπασχολοῦσε εἶναι νὰ βρεῖ τις εἰκόνας, τὰ
ἐπεισόδια, τις ὑποθέσεις, πού σύμφωνα με τὴν πραγμα-
τικότητα ἔτρεπε νὰ κινῶν φυσικὴ τὴ μεταφραστικὴν. κατὰ τὴν
ἴδια φράση τοῦ Ποιητῆ. Πῶς τώρα δυσκόλια ἀπαιτεῖ μὴ
τέτοια ἐργασία, τὸ ἐννοεῖ κανεὶς ἀμέσως, μόλις ἀρχίσει νὰ
ἐννοεῖ διὰ, γιὰ μὴ τέτοια ἐργασία ἢ φαντασία και τὸ πά-
θος εἶναι ἀπὸ δικά μέσα, πού θὰ ταπεινώσει ὁ ἀρχιτέχ-
τωνας, γιὰ νὰ πλάσει κάποιον οἰκοδόμημα ἀνάλογο με τὴν
ἰδιότητες τῆς θεότητος πού αὐτὸ εἶναι ἀφισωμένον.

Ἐτοῖ, ἡ δυσκόλια πού αἰστανότανε ὁ Δ. Σολωμός,
καθὼς και κάθε μεγάλος καλλιτέχνης, δὲν εἶταν στιχοτυ-
χητικὴ, φαντασίας, πῶθους, φραστικῆς, γλωσσικῆς, μὰ τὸ νό-
ημα τῆς τέχνης, καθὼς τὸ εἶδος, δηλαδὴ ἡ καλλιτεχνικὴ
δημιουργία.

Ἄπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν, ἡ ἀρχικὴ ὑπόθεσι στὰ ἔργα

τοῦ Δ. Σολωμοῦ, ἐπάθαινε ἀκατάπαντη προσταφαίρεση, τέτοια πού νά συντελεῖ στήν τέλεια παράσταση τῆς ἀρχικῆς σύλληψης τόσο στή γενικότητά της ὅσο καί σιά καθέκαστα. Καί δέ ζητεῖ αὐτό μονάχα, μὰ θέλει ἀκόμα νά στοιχεῖα πού θά μεταχειριστεῖ σάν ὑλικό γιά νά χτίσει τόν Πιερωθόνα του, νά εἶναι γνώριμα στήν ἐποχή καί στό περιβάλλον πού ζεῖ, καί πού γιά κείνο γράφει ὁ Ποιητής. Καί δέν ἐννοεῖ ἀκόμα νά θέλξει ἀίλιος, δέν ἐννοεῖ νά φειστεῖ κάποιος εἰκόνας ὄρασις ἢ κάποιον ἐπισόδιον εὐχάριστον, ἀπλῶς γιά νά εὐχαριστήσῃ τίς αἰσθητές σιγμιαῖα, θέλει ὅ,τι μεταχειρίζεται νά αἰ ἀχώριστο κομμάτι καί ἀπόλυτα δικαιολογημένο τοῦ ὅλου οἰκοδομημένου. Τά λεγόμενά μας αὐτά θά τὰ δεῖξουμε καθαρότερα σιά εἰδικά κεφάλαια, ἐκεῖ πού θ' ἀναλύσουμε ἐνα-ἕνα τὰ διάφορα ποιήματα τῆς Κερκυραϊκῆς περιόδου τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου.

Ἔτσι λοιπόν, τὰ παρατηρούμενα διάφορα σχεδιάσματα, ἔχουν διαφορετικούς λόγους ἀπό κείνους πού εἰπώθησαν. Γιατί ἡ στιχογραφικὴ εὐκολία τοῦ Δ. Σολωμοῦ εἶταν φαινόμενο. Ἐνας ἀπό τοὺς λόγους εἶταν νά δημιουργεῖ ἀκατάπαντα δυσκολίες γιά νά ζυμῶνεται κυριολεκτικὰ ἡ φράση καί νά βγάζει ἀπό μέσα της τὴ συνθετώτερη καί σύγχρονα τὴν ἀπλούστερη. Μ' αὐτὸ δέν τοῦ εἶταν βολικό νά τὸ κατορθώσει σιά ὄρια τοῦ ἀπόλυτου χειριστοῦ μὲ κάθε ποιητικὸ σῆμα, καί ἔτσι κατάληξε στό ἀνομοιοκατάλητο, γιά νά μὴ δυσκολευτεῖται στίς διαφορᾶς προσταφαίρεσες. Μοναδικὸ παράδειγμα στήν παγκόσμια λογοτεχνία. Τώρα γιὰ νὰ φτάσει στό δεκαπεντασύλλαβο ἢ ἔπειτα στόν ἴδιον ἀνομοιοκατάλητο, τὴ εἶδος μουσικότητος ἐξήτησε κ' ἐκατόρθωσε, καί γιά τ' ἄλλα καθέκαστα, δέν εἶναι δῶ τόπος νά μιλήσουμε.

Ἐνα γεγονός ἀκόμα θ' ἀναφέρουμε γιά νά δειχτεῖ ἡ εὐκολία πού ὁ Δ. Σολωμὸς εἶχε στή διανόηση. Κάποτε ἐδιάβριζε μ' ἕνα του φίλο τὰ «Ἔργα καί Ἡμέραι» τοῦ Ἡσίοδου, ὅπου εἶναι ὁ μῦθος τοῦ Ἀηθονιοῦ καί Γερακιοῦ. Ὁ Δ. Σολωμὸς ἐσταμάτησε γιά λίγο τὸ φίλο του, κ' ἔγραψεν ἀμέσως χωρὶς νά σταματήσει καί χωρὶς νά μεταβάλλει οὔτε μιὰ λέξη, τὸ ἱερόφωνο ποίημα «Ἀηθὸν καί Γεράκι», καί τὸ χειρόγραφον ἐκεῖνο εὐρέθηκεν ἄτιχτο μέσα στά διάφορα δοκίμια πού βρέθηκαν μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ποιητῆ. Ὁ φίλος του τὸ εἶδε τὸ ἀναγνώρισε καί τὸ πιστοποίησε. Τὸ ἱερόφωνον αὐτὸ ποίημα, ὁ Σολωμὸς θά τὸ στιχογραφοῦσεν ἑλληνικὰ καί θά τὸ βάζει σάν ἐπισόδιο σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ ἐπικά του ποιήματα.

Ἀπ' αὐτὰ τώρα μπορούμε κάπως νά βγάλουμε κάποιον συμπέρασμα γιά τὸν τρόπο πού ἐπεξεργάζονταν τὸ ὑλικό τῶν ἔργων του.

Ἐγραφε πρῶτα τὸ ποίημα, ὅπως ἡ ἑμπνεψὴ του γιά πρῶτη φορὰ τὸ συλλάβαινε. Κατόπι ἐμελετοῦσε τὴ φύση τῆς ἰδίας πού ἔμελλε μ' ἐκεῖνο νά ἐκφράσει καί ἀφοῦ ἐξέταζε τὰ μέρη πού τὴν ἀποτελοῦσαν, προσταφαίρωντας διαρκῶς νέα μέτρα σὴν κεντρικὴν ὑπόθεσι, ἐσύνθετε ἀκατάπαντα τὸ ποίημα. Ἡ δύναμη πού ἀισθανότανε, δέν τὸν ἔκανε νά λογαριάζει τὴ στιχογραφία καί τόσο, αὐτὴ δέν εἶταν τὸ δυσκολώτερο μέρος. Ἐπειτα ἕνας ἀληθινὸς καλλιτέχνης, πού μπορεῖ νά διατηρεῖ ἀδιάπτωτη τὴ διάθεσι τῆς ἀρχικῆς

ἐμπνεψης, δέν ἔχει νά φοβηθεῖ ποτε γιά τὴν ἀπαραίτητη φρεσκάδα τοῦ ἔργου του, ἐνῶ ἔχει πάρα πολὺ νά λογαριάζει τὴν ἀρχιτεκτονικὴ του.

Τέτοιες πρῶτες σύλληψες εἶναι σχεδὸν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σωζόμενα ποιήματα τοῦ Δ. Σολωμοῦ, κοί ἴσως αὐτὸς ἴδαι καί ὁ λόγος πού μᾶς ἐσώθησαν, ἐνῶ ἀπὸ κείνα πού εἶχε τελειοποιήσει, δὲ μᾶς σώζονται παρὰ μερικοὶ σκόρπιοι στίχοι, κ' αὐτὸ γιὰ τὸ Δ. Σολωμὸς ἔχοντας διάκερο τὸ ποίημα ἐμπρός του, σὲ διάφορα πρόχειρα χαρτιά, ἔκανε τίς τελευταῖες διόρθωσες καί τὸ φρασιτικὸ χρένισμα τοῦ ἔργου του.

Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά φτάσουμε, ἐὰν λάβουμε ὑπ' ὄψιν τὰ πάρα—πάνω, καί ἀκόμα ἀπὸ τίς ἀκόλουθες παρατήρησες :

Τ' ὅτι στά χαρτιά τοῦ Δ. Σολωμοῦ εὐρέθησαν ἀπὸ τὸ «Ὅραμα τοῦ Λάμπρου», μονάχα καμιά δεκαπενταριά σκόρπιοι στίχοι ὅπως καί ἀπὸ τὰ ἄλλα κεφάλαια τοῦ ποιήματος, ποῖαν ἐρημνεία δύναται νά ἔχει; Ὅχι τ' ὅ,τι, ὁ Ποιητὴς ἔχοντας ὀλάκερο τὸ ποίημα, εἶπε πρῶτον, εἶπε μετὰ τὴ δημοσιεψή του, σ' ἕνα πρόχειρο χαρτί ἔκαμε μερικῆς διόρθωσες σὲ μερικοὺς στίχους, καθὼς καί στά ἄλλα κεφάλαια τοῦ ποιήματος, καί δέν εἶναι παρὰ οἱ διόρθωσες ἐκεῖνες τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα ;

Καί τί ἀπόγινε τέλος πάντων τὸ ἐπισόδιο τῆς «Μάρθας», πού κατὰ τὴν ὁμολογία τοῦ Ποιητῆ, εἶταν ἐκεῖνο πού πῖο πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸν ἱκανοποιεῖσε : Ὅχι τόχα γιὰ τὸν ἀιστάνθηκε τὴν ἀνάγκη νά κάμει καμμιὰ μεταβολὴ στό ἀπόσπασμα ἐκεῖνο καί δέν ἐμεταχειρίστηκε πρόχειρα χαρτιά ;

Ἐπειτα, μήπως δέν ἀναφέρεται ἡ ἀρχὴ καί τὸ τέλος τῶν «Ἐλευτέρων Πολιορκημένων» ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Δ. Σολωμὸ, στά σημειώματα πού βρίσκονται δημοσιεμένα μπρῶς ἀπὸ τὸ ποίημα ; Γράφει ὁ Ποιητὴς : «Τὸ νόημα εἶναι πάντα τὸ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ὅπου εἶναι ἡ λέξη αἰμαχοτοσακισμένω», καί ἡ λέξη αὐτὴ βρίσκεται στά ἀποσπάσματα πού μᾶς σῶθηκαν μετὰ μιὰ μικρὴ παραλλαγὴ, ἐδιόρθωσε δηλαδὴ τὴ λέξη αἰμοσασκισμένω, μὲ τὴ λέξη **μυματοκυλισμένω**, πού εἶναι παραστατικώτερη στά συνθετικά της μέρη.

Τ' ἀπομεινάρια ἀνεγγύατα καί κατατρομασμένα, τὰ γόνυατα καί τὰ σπαθιά τὰ **μυματοκυλισμένα**.

Πού κ' ἕνας σφραβὸς τὸ βλέπει ὅτι εἶναι τὸ τέλος τοῦ ποιήματος.

Ἐπειτα, πῶς θά πιχειροῦσε νά κάμει τρίτο σχεδιάσμα τῶν «Ἐλευτέρων Πολιορκημένων», χωρὶς ν' αἶνε τελειώσει τὸ δεύτερο, καί ἂν δέν ἐβλεπε ὅτι δὲ μπορούσε σ' ὀρισμένα μέρη νά βαστάξει τὰ ὄρια τοῦ ἀπόλυτου χειριστοῦ, γιὰ μιὰ λέξουλα, μιὰ φρασοῦλα νέα γιά νά προστεθεῖ, ἔπρεπε νά ταράξει τὴν ὑπόστασι τὸ λιγώτερο δύο στίχων πού δευότανε μὲ τὴν ὁμοιοκαταληξία ;

Καί ὅμως βλέπουμε, σὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα, σκόρπιοι στίχοι, πού λίγο νά προσέξουμε διακρίνομε τὴν ἀλληλουξία, βλέπουμε δέφτερα ἡμίστιχα δεκαπεντασύλλαβου καί ἀποροῦμε τί ἀπόγιναν τὰ πρῶτα, πού τέλος

πάντων τὴν ἀδυναμία στιχογραφικὴ, οὔτε ἀρχαίριοι στιχοπλόκοι δέν παρουσάζουν. Βλέπομεν ἐννοίεσ κριτικοδεμένεσ ἀνάμεισ' ἀπὸ στίχους συντριμμένους καί ἀπὸ χάσματα, βλέπομε δηλαδὴ πρᾶματα, πού δέν εἶναι δυνατὸ καμιάν ἄλλην ἐξήγησι νά λάβουν ἀπὸ κείνη πού ἐμεῖς ἐδώσαμε ψηλότερα.

Ὅτι πιστεύομε νά βρίσκεται ἄνθρωπος πού κάπως νά καταλαβαίνει τί θά πεί ἀρχιτεκτονικὴ στή ποίησι, καί νά παραδέχεται ὅτι ὁ Δ. Σολωμὸς ἔγραφε ὅπως τοῦ ἐρχότανε, πότε δύο στίχους ἀπὸ τὴν ἀρχή, πότε δύο στίχους ἀπὸ τὴ μέση, καί πότε ἐνάμιση ἀπὸ τὸ τέλος. Καί ἂν ἀκόμα κάποιος μᾶς ὑποστήριξε ὅτι τὸ εἶχε γραμμένο πεζὸ καί ἀπὸ κεῖ ἐστιχογραφοῦσε σιγά—σιγά, τότε πού εἶναι τὰ πεζὰ σχεδιάσματα ; Ἄν καί δέν ἀπατεῖ μεγάλη φιλοσοφία γιά νά διακρίνει κανένας ὅτι στό πεζὸ δέν εἶχε παρὰ τὰ πρῶτα σχεδιάσματα καί ὅτι μόλις τοὺς ἔδινε τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τὰ στιχογραφοῦσε μ' ὄλην ἐκείνη τὴν εὐκολία πού τότε χαραχτήριζε.

Καί τώρα γεννιέται τὸ ἐρώτημα : τί ἀπόγινε λοιπόν τὸ τελειώμενο ἔργο τοῦ Δ. Σολωμοῦ ; Γιατί μᾶς ἀπόμειναν μονάχα σκόρπια δοκίμια ;

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ σκοτεινὴ σελίδα θά προσπαθήσομε νά ξεκαθαρίσομε χαμηλότερα.

(Ἔχει συνέχεια)

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΝΤΑΝΤΕ ΑΛΙΓΚΙΕΡΗ

ΘΕΙΑ ΚΩΜΩΔΙΑ

Κ Ο Λ Α Σ Η

Ἄσμη V

(Δοκιμαστικὴ μετάφρασις)

- Κι' ἀπ' τὸν πρῶτο στόν ἄλλο ἐπῆγα κάτου
Τὸν κύκλο, γῆ πῖο λίγη πού τειρίζει,
Καί πῖο δέρνον γιά θρήνους τὰ δεινὰ του.
Τρομερὸς στέκει ὁ Μῆνος καί γρυλίζει :
- 5 Τὰ κρίματα στήν εἴσοδο ἐξέταζει,
Κρίνει καί στέρνει τὴν οὐρὰ ὡς τυλίξει.
Λέω : ἡ ἄθλια ψυχὴ σάν τὸν πληροῖζει,
Τὰ πάντα ὁμολογεῖ κ' αὐτὸς πού ξέρει
Τὰ κρίματα, τῆς κόλασος κυττάζει,
- 10 Σὲ ποῖο θά τήνε ρεῖει ἀπὸ τὰ μέρη
Κι' ὅσα θέλει σκαλιὰ βαθεῖα νά πάει,
Τὴν οὐρὰ τόσους γόρους καί θά φέρει.
Πάντα πλήθος ἐμπρός του ἀκατέραιε
Καί πάει στή δίκη τὴ σειρά ἀκλονυθώντας
- 15 Λέει κ' ἀκούει καί κάτου ροβολαεῖ.
«Ἄγ' σὰ μ' εἶδε μοῦ κάνει ἀπαράτῶντας
Ὁ Μῆνος τὸ ἔργο τὸ ὑψηλό, ἐστὶ χῶρα
Τῆς πονεμένης ὄπ' ἦρθες, δὲς περνώνας
Πῶς καί σὲ ποῖον μασιτένοσ' ἡ ἀποχώρα
- 20 Εἴσοδο μήπως πάει κ' ἀπατήσῃ.
Κι' ὁ Ὁδῆγός μου : Ἐγὼ φωνάζεις τώρα ;

- Δὲ μοδὰ νᾶρθει ἡ Μοῖρα, ἔχουν θελήσει
Ἔτσι ἐκεῖ π' ὅ,τι θέλομεν καί πράζον,
Καί κάθε ἐρώτησι ἄλλη ἄς σταματήσῃ».
- 25 Τώρα οἱ φωνεῖ οἱ θλίβερες ξεσπάζον,
Καί γίνονται αἰσθητές, τώρα ἔχω φτάσει
Ὁλον κλάματα πλήθια μὲ ταράζον.
Ἥρθα σὲ γῆ τὸ φῶς πῶχει σωπασίαι,
Καί σάν πέλαο βογγαεῖ πού κῆμα ἀσκώνει,
- 30 Ὅταν ἐναντίος ἄνεμος ξεσπασίαι.
Τῆς κόλασος ἡ ὄρη πού δέν τελειώνει,
Τὶς ψυχῆς στροβιλίζει κ' ὅπως πάνε
Στιφόντας καί χτυπώντας τὶς πληγώνει.
Κι' ὅταν φτάσουν στό χάλιαμα,(!) ἀρχινᾶνε
- 35 Τοὺς θρήνους, τοὺς διαμύσους, παραπονιοῦνται
Καί τὴ θεοτὴ ἐτότε βλαστημιᾶνε.
Ἄκουσα πού ἔτσι βίαια τυραννιοῦνται
Ὅσ' εἶναι δικασμένοι γιά λαγνία,
Ποῦ ἀπ' τὴ ροπή τὰ φρένα τους νικιοῦνται.
- 40 Κι' ὡς σὲ σειρά μακριὰ καί σ' ὦρα κρύα,
Πλήθος ψυχῶντα σέβρονται τὰ φρεὰ του,
Ἔτσι κ' ἐκεῖ τὸ φύσημα τ' ἀχρεῖα
Πνεύματα ἐδῶ ἐκεῖ φέρνει, θάάνου, κάτου,
Κι' ὅτι τέλος ποιεῖ δέν προσδοκᾶνε.
- 45 Μὰ κ' ἀλάφρωσι λίγη ἀπ' τὰ δεινὰ του.
Κι' ὡς τὰ γεράνια θρηνώνας πετᾶνε
Καί στό ἀγέρι σειρά κάνουν μεγάλη,
Νᾶρχον' εἶδα ψυχῆς καί ν' ἀιλογᾶνε
Συρμένεσ ἀπ' τὴν ἄγρια ἀνεοξέλιη.
- 50 Δάσκαλοι, τόρες εἶπα, ποῖα εἶν' τὰ πλήθη
Ποῦ ὁ σκοτεινὸς ἀγέρας ἔχει βάλει
Σὲ τόσο παιδεμὸ ; καί μ' ἀπεκρίθη :
« Ἡ πρῶτη αὐτῶν πού νέα μῶχεις γυρέψει,
Βασίλισσα πολλῶν λαῶν ἐσότηθη»
- 55 Τόσο τὴν εἶχε ἡ ἀσωτεῖα κυριέψει,
Τὰ ἐρωτικά πού ἐλευτέρα εἶχε ἀφήσει,
Τὴν ροπή τοῦδε λάβει νά βολέψει.(*)
Ἡ Σερμίραμη, ὄπ' ἄντρα εἶχε κρατήσει
Τὸ Νίνο, ὡς λένε, ἐκεῖνον διαδεδυμένη.
- 60 Τῆ γῆ τῆς ἔχει ὁ Τοῦρκος καταχτήσει.
Αὐτοχτόνησος τῆς ἄλλῃ ἐρωσεμένη,(*)
Σπῶντας τοὺς ὄρκους στοῦ Συναχίου τὴ σόνην,
Τρίτῃ ἡ λίγνα Κλεοπάτρα καί ἡ Ἐλένη
Ποῦ ἔτσι μαῦροι γ' αὐτὴ διαβήκαν χρόνοι,
- 65 Κι' ὁ μέγας Ἀχιλλέος πού πολεμᾶει
Μὲ τὸν Ἔρωτα κ' ἔτσι τελειώνει.

(1) Χάλιαμα, τὸ στόμιο τῆς Κόλασος πού κατὰ τὴ Γραφὴ ἀνοίξει ὅταν ἔπεσε ὁ Ἐωσφόρος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κ' ἔφτασε στό κέντρο τῆς γῆς. (Γένεσις XXIV, 121 καί κάτω).

(2) Ἐννοεῖ τὸ νόμο τῆς Σερμίραμης, πού ἔκαμε γιά νά μπορέσει νά πάει ἄντρα της τὸ γυῖο τοῦ Νίνο, πού εἶταν διάδοχος τοῦ θρόνου καί νά διατηρήσει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα.

(3) Ἐννοεῖ τὴ Λιδῶ, πού εἶχε ἴσασαίε στή στάχτη τοῦ Συναχίου τοῦ ἀντρός της νά μὴν ἐναπαυτρύσει κ' ἐκείνη ἀποχτόνησε ἀπὸ ἔρωτα πρὸς τὸν Αἰνεῖα, ὅταν ἐκεῖνος τὴν ἐγκατέλειψε κ' ἔφυγε γιά τὴν Ἰταλία.

Πάρης, Τριστάνος...». Κ' Ίσκιους μού μετράει
 Πιό από χίλιους με τ' ἔνομα και δριζει,
 Πῶλει χώρια μας ὁ Ἔρωτας τοὺς πάει.
 70 Σὰν ἄκουσα ὁ Ὅδηγός νά ἄνοιμαίξει
 Κυρὲς ἀρχαῖες κ' ἱππότες, νά νεκρῶσω
 Κόνιτσα, τόσο ἡ λύπη μου γὰζει.
 Κι' ἀρχίησα : «Ποιητῆ, ποδοῖσα πόσο
 Νά μιλήσω σὲ κείνο τὸ ζευγάρι,
 75 Πὸν φαίνεται σὸ ἀγέρι ἀλαφρὸ τόσο».

Κι' αὐτὸς σὲ μέ: «Πιὸ κατὰ μᾶς σὰν πάρει,
 Ὅρκο σὸν πόθο πὸν τίς σέρνει κάνε,
 Καὶ δὲ θά σου ἀρηθοῖν αὐτὲς τῆ χάρη».

Καὶ κατὰ μᾶς με τὸ βοριά ὡς γυριᾶνε,
 80 Σέρνω φωνή: «Ψυχὲς πολυδαρμένες,
 Νά μᾶς κρίνετε ἐλάτε ἂν τὸ σχωρᾶνε».

Κι' ὅπως περιστερὲς ποδοκοραγμένες
 Μ' ἀτάραγα φτερά πᾶνε ἀπλωμένα
 Στῆ γλυκεῖα τῆ φωλιά τους κινημένες,
 85 Ἔτσι ἂν τὸ πλῆθος τῆς Διδῶς(!) γιὰ μένα
 Ἐκκινῶν κ' ἂν τὸ ἀνέμου τὴν κακία,
 Τόσο γλυκὰ τὰ λόγια εἶχα εἰπωμένα,
 «Ὡ ζωντανέ, μ' εὐγένεια κ' ἐσπλαχνία,
 Πὸν ἔμας σὸ ἀχνὸ τὸ ἀγέρι ἤθεες ζητώντας,
 90 Πὸν βᾶψιμα τῆ γῆ μ' αἰμοχυσία,
 Ἄν τοῦ κόσμου εἶταν φίλος μας ὁ Ἀρχοντας,
 Γιὰ τὴν εἰρήνη σου ἤθελε εὐκηθοῦμε,
 Σι' ἄγρια πάθη μας τόσο ἐπὶ πονώντας.
 Νά πεις, ν' ἀκούσεις ὅ,τι θές, θά ποίμε
 95 Καὶ θ' ἀκούσομαι ὡς πὸν τ' ἀνέμου ἡ βιάση
 Σταματᾶ καὶ μοροῖμε νά σταθοῦμε.
 Βρίσκεται ἡ γῆ ποῦδα τὸ φῶς στὴν Πλάση,
 Στῆ θάλασσα πὸν ὁ Πάδος κατεβαίνει
 Μὲ τοὺς ἄλλους συντρέφους νά ἡσυχᾶσει.
 100 Ἔρωσ, καρδιά πὸν εὐγενεῖα εὐτὸς δίνει,
 Ἔχει αὐτὸν με τὰ κάλλη μου ἀδραγμένο,
 Πῶλασα πιά κ' ὁ τρόπος με πικραίνει.
 Ἔρωσ, πὸν ἀγάπη στρέει σὲ μὴ ἔρωμένο,
 Ἔτσι ἔμένα στῆ χάρη του ἔχει σφιξεί,
 105 Π' ἀκόμα ὡς βλέπεις στὰ δεσμά του μένω.
 Ἔρωσ σὲ θάνατο ὁμοιο ἔχει τραβήξει.
 Καίνα ὄλιον μᾶς ἔβρωσε θά φάει».

Τὰ λόγια ἐτοῦτα ἐκείνης εἶχαν οἶξει.
 Κ' ἐνῶ ἄκουα τίς πικρὲς ψυχὲς, λυγρῆ
 110 Ἡ κεφαλή μου τόσο πὸν σ' ἔμένα
 Μοῦ λέει ὁ Ποιητῆς : «Πὸν ὁ νοῦς σου πάει»;
 Σὰν ἀποκοιθῆ κ' ἄρχισα ! «Ὡμένα !
 Ποιὲς γλυκεῖες σκέψες, πόση ἐπιθυμία
 Γιὰ τ' ἄθλιο τέλος νᾶταν ἐνωμένα !
 115 Πῆρα στερνά σ' αὐτὲς τὴν ὁμιλία
 Κι' ἀρχίησα : «Φραντσέσκα, τὸ δεινὸ σας
 Δάκρυα κινεῖς πὸ λύπη κ' ἐσπλαχνία,
 Μά τὴν ὥρα ἂν τὸ γλυκοστεναγμὸ σας,

(1) Μὲ τὴ φωνὴ Πλῆθος τῆς Διδῶς, ἔνοιε ὄλους ἐκείνους πὸν τετραγώνωτε γιὰ τὸ ἴδιο ἄμεγεμα πὸν κ' ἡ Διδῶ.

Γιὰ πὲς μου, πὸς σᾶς εἶχε ἡ ἀγάπη φέρει
 120 Νά μάθετε τὸν ἄφραστον καιρὸ σας ;
 Κι' αὐτῆ : «Τόσο κανεῖς δὲν ὑποφέρει
 Ὅσο ἐποχὴ ἂν θυμῆται εὐνιχομένη
 Στῆ δυστυχία, κ' ὁ Δάσκαλος τὸ ξέρει.
 Μ' ἂν ἡ ἀγάπη μας πόθε εἶναι ἀρχισμένη
 125 Νά μάθετε σ' ἔχει ὁ πόθος σου στενέψει,
 Θά κάμω σὰν κ' αὐτὸν πὸν κλαίει και κρένει.
 Τὸ Λαντσελότο πὸς εἶχε κινεῖται
 Κάποια μέρα ἡ ἀγάπη ἐμεῖς διαβίζαμε.
 Μόν' εἴμαστε και δίχως κακῆ σκέψη.
 130 Διαβάζοντας συχνὰ τὸ βλέμμα ἀσκόνουμε,
 Πῶκανε τῆ μορφῆ μας νά γλωμίσει,
 Μά μιὰ στιγμή μονάχα μᾶς ἐνίχουσε,
 *Κεῖ πούχε ὁ τέτοιος ἐραστής φιλήσει
 Τὸ γλυκὸ γέλιο ἐφτάσαμε, ἡ ψυχὸν λα
 135 Αὐτῆ πὸν πιά ἀπὸ μὲ δὲ θά χωρίσει,
 Μὲ φίλησε σὸ στόμα ὅλη τρεμοῦλα.
 Γαλεῖτος(!) τὸ ἔργο και ὁ ποιητῆς του ἀντάμα
 Τότιε πιδ μπρὸς δὲν πῆγαμε γαμμουῖλα».

Κ' ἡ μιὰ ψυχὴ ὄσο ἰσότηριξε, ἔνα κλάμα
 140 Ἐκανε ἡ ἄλλη τέτοιο, πὸν ἀπὸ πόνο
 Λιγάνι ἀκόμα και νεκρὸς θὲ ἴδια,
 Καὶ σὰν κορμὶ νεκρὸ στῆ γῆ ἔσπλωνώ.

Μεταφραστῆς ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΕΥΡΩΔΙΑΣΜΑΤΑ

*Εκείνης

Στὸ κελὶ μου μονάχος.
 Τραβῶ ἂν τὸ ῥακὶ κάποια κιτρινοστεινὴ φυλλάδα νά
 διαβῶσω. Τὴν ξεφυλλίζω. Σὲ κάποιο κατεβιτὸ τῆς ξεθά-
 φτω τῆ φωτογραφία σου. Σὲ κάποιο ἄλλο τὰ λίγα ἐρμολο-
 λουλοῖδα πὸν τὰ εἶχε μαράνη τοῦ σιῆθου σου ἡ ἀνάσα !
 Καὶ θυμῆθηκα τὸ στερνὸ μας συναιπάνημα ! Τῆ στιγμή
 πὸν χωρίζομαστε !
 — «Κράτα, καλέ μου, τὰχνάρια τῆς ἀγάπης μου γιὰ
 θυμητάρι !»
 — «Κι ἐπὶ τὸν πόνο μου !»
 Κάποια αἰθέρια ἄοβητη εὐωδία ἀναδύει ἀκόμα ἂν
 τὰ ἐρμολοῦλουδα και λούζει μου τὴν ψυχῆ.
 Καὶ φέρνω λαχταριστὰ στὰ χεῖλη μου τ' ἀχνάρια τῆς
 ἀγάπης σου και τὰ φιλῶ σφιχτά.
 Πέρα στὰ βᾶθνα μαδιοῖνται ἴδλια τριαντάφυλλα στὰ
 σῦνεφα και στὰ γεράνια νερὰ τοῦ πελάγου τὰ κάποια ξε-
 βαυμένα κόκκινα φωτιά. Ἄλγρωγιὰ τὸ σημάτρο κάποιο
 ρημοκλήσοισι τ' ἀκούω νά ψέλνη τᾶλληλούια οὐνα ἐσπερι-
 νὸ θρηνητικὸ ἀπὸλόησε !
 «Εἶμαι ὁ ἀπὸκληρος !»

1918 ΓΚΟΥΡΑΣ ΑΛΕΠΤΟΥΡΓΗΤΩΣ

(1) Γαλεῖτος = ρουφιάνος. Γαλεῖτος εἶταν ὁ διάμεσος στοὺς ἔρωτες τοῦ Λαντσελότου και τῆς Τζινεβρας.

Ο ΕΡΗΜΙΤΗΣ

Βιβλ. Α'. Μερ. Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'.

III

Γραμμὲς βιγμένες ἀπὸ ἔσα εἶπε ὁ Ἐρημίτης στὲς ὀμιλίες
 πὸν ἤθε στὰ δευτέρα του ξεφαντώματα. — Πρόκειται γιὰ
 τὸ ἄπειρο, πὸν ἀνεβάζει τὸν ἄνθρωπο στὰ πλάτια τῶν Οὐ-
 ρανῶν και τελίεται τὸ δεύτερο ἐκθαμπωτικὸ θαῦμα στῆ
 γῆ ὑστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο τῶν Οὐρανῶν ! Σὲ πραγματικῆ
 φάντη ἀλῆγων νά γεννιέται πραγματικὸς Θεός : Ὅταν
 ἤλιοι και Σὺμπαντα, Οὐρανοὶ και τροχιές, ἀναλογίες και
 διαστήματα, ἀναπαύονται: σὲ μιὰ πτυχῆ τῆς ἀνθρώπινης ψυ-
 χῆς ἐνφ' ἰγαντώνεται αὐτῆ και ἀναπαύεται σὸ ἀπέραντο
 πᾶν, κολουριάζοντας το ! Μά και ποιά τῶν νέμων ἄλλο-
 πρὸσαλλη εὐνοια. Τὸ ἄπειρο, ἐνφ' θρονιάζει τὸν ἄνθρωπο
 τέτοιο στῆ γῆ, ἀπὸ τὸ ἄλλο νά κατεβάξῃ αὐτὸν ἔως τὴν
 ἄξια και ἐνὸς σκουλικιού. Γιατί ; Γιατί εἶναι ἀφηρημένο
 τὸ δῶρημο αὐτό. Γιατί δὲ φτάνει μοναχὰ ἡ ψυχῆ, ἡ νόη-
 ση : Χρειάζεται και τέτοια ἄπειρη ἔκταση ! Και πραγμα-
 τικά ἐὰν ἐρωτήσουμε καθεπὶ ἀπὸ αὐτὰ πὸν ἀποτελεῖται ὁ
 κόσμος, τὸν ἄνθρωπο π. χ., ἐὰν εἶναι αἰώνιος θά μᾶς ἀπαν-
 τήση : πὸς εἶναι ἐν ἐφήμερο δηλαδῆ, αὐτὸ θά βγάλουμε
 ψυχολογώντας μερικὸς του λόγους σὲ στιγμὲς βαθεῖες και
 εἰλικρινεῖς, αὐθόρμητες, προκειμένου γιὰ τὴν τύχη του.
 Ἐνῶ ἐὰν ζητήσουμε τὸν λόγον ἐπειὲς θά μάθουμε : πὸς δὲν
 εἶναι αἰώνιος γιατί δὲν εἶναι ἄπειρος. Ὅστε καθεπὶ πὸν
 ἔχει ἀρχὴ δὲ μπορεῖ παρὰ ἀναγκαῖα νά ἔχη και τέλος.
 Καὶ αἰώνιο εἶναι τὸ ἄπειρο.

Ὅμως ὁ ἄνθρωπος προκειμένου γιὰ τὴν αἰωνιότη
 περιρριζεῖ αὐτὸ στὸ χρόνο με ἄλλους λόγους παραλογίζεται.
 Καὶ γιαυτὸ τὸ λόγο δὲν ἐξετάζει εὐρύτερα τὸ Θεὸ του,
 τὴν προσωπικὴν ἀθανασία, ἐταν ὀνομάζῃ αὐτὰ αἰώνια. Δη-
 λαδῆ τώρα, προσέξτε, γιὰ νά κατανοήσετε τὸ λόγο πὸν τὸ
 ἄπειρο καταπίνει και θεοὺς και θαῖμονες και ἀνθρώπους
 και ψυχές. Γιατί δὲν ἀνέχεται ἔριο γιὰ νά μὴ γενῆ ἔριο ;
 Γιατί δὲν ἀνέχεται συνθήκη γιὰ νά μὴ γενῆ συνθήκη ; Ἐ-
 κείνο πὸν θά δοῖμε ἐταν ἀκόμα ἀναπτυχθῶμε διανοητικά ;
 Ὅτι στὰ ἀληθινὰ αἰωνιότη δὲν ὑπάρχει παρὰ ἄπειρο πὸν
 ἀπὸ ἐπῆρθε ἀπὸ τὸ γνωστὸν ἀνθρώπινον ἐγωισμὸ ἐνῶ ἐνι-
 σχύθηκε ἀπὸ τὴν ἀσύθητη λογικῆ. Καὶ ἐπομένως τότε
 γιὰ νά εἶναι ἔνα πρᾶγμα, ὄν, αἰώνιο, πρέπει νά εἶναι πρῶ-
 τα ἄπειρο δηλαδῆ, νά ὑπάρχη στῆν ἰδιότην αὐτῆ και σὲ
 ἄλλους ἐκείνους τοὺς βρους πὸν ἀπαυτιώται γιὰ νά πραγ-
 ματοποιεῖται αὐτῆ. Στοιὲς ἀκόλουθα : Νά εἶναι ὄχι μονα-
 χὰ ἡ ἀτελευτησία τοῦ χρόνου παρὰ και τοῦ τόπου και γε-
 νικά νά εἶναι τὸ πρᾶγμα αὐτό, τὸ ὄν, τὸ ἀτελευτητὸ σ' ἔλες
 τὲς ἐκδήλωσες πὸν ἐμφανίζεται : γιατί ἄλλοιῶτικα κάτω
 ἀπὸ τοῦτο και ἐκεῖνο κάτω ἀπὸ ἔλα και ἔξω ἀπὸ ἔνα πε-
 ριορίζεται. Δὲν εἶναι ἔλα και κανένα. Τὸ ἀτελευτητὸ στῆν
 ἀληθινῆ του σημασία παρὰ ἔνα μεταξὺ τῶν πολλῶν. Τὸ
 ὄν τὸ περιωρισμένο και ἐφήμερο. Ὅστε σύμφωνα με αὐτὰ
 πρῶτο γιὰ τὸ ἄπειρο πρέπει νά γίνεται μοναχὰ λόγος. Καὶ

τὸ ἄπειρο τότε εἶναι ἄπειρο ἐταν βρισκεται κάτω ἀπὸ τὲς
 συνθήκες πὸν βρισκεται και δὲν πιάνεται πουθενὰ παρὰ
 στῆν ποικιλία και σ' ὄλη τὴν ποικιλία. Καὶ ἔνα ὄν, πρᾶγμα,
 καθεπὶ, τότε εἶναι αἰώνιο ἐταν εἶναι ἄπειρο. Κάτω ἀπὸ τὲς
 συνθήκες πὸν εἶπαμε και δὲν εἶναι πουθενὰ παρὰ στῆν
 ποικιλία και σ' ὄλη τὴν ποικιλία. Καθὼς ἡ ὄλη π. χ. πὸν
 συνολικά εἶναι ἄπειρη ἐνέργεια, παντοτεινὸ σὺμπαν. Ἐνῶ
 κατὰ τὸ πεπερασμένο τῆς μέρας, κατ' αὐτὰ πὸν συσταίνουσε
 τὸ σὺμπαν, στὲς μορφές, καταστροφή και ἀνασύνθεση γιὰ-
 τί εἶναι μέρος. Ἔνα μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐδῶ. Καθὼς ὁ
 Θεός.....

Μά τότε ὁ Θεός εἶναι ὁ ἄπειρος τόπος και χρόνος και
 ἡ διαφορὲς ἀτελευτητῆς ἐκδήλωσες τῆς κινήσης και τῆς
 ζωῆς. Τὸ ποικίλο και ὄλο τὸ ποικίλο. Ἡ δημιουργία. Καὶ
 ἡ δημιουργία εἶναι τέτοια γιατί ἄλλοιῶτικα θά ὑποβιβαζό-
 τανε σὲ ἔνα ἀπὸ τὰ πολλὰ, στὸ ὄν τὸ περιωρισμένο και ἐ-
 φήμερο και δὲ θά ὑπαρχε σήμερα. Καὶ δὲν ὑπαρχε ποτέ.
 Καθὼς δὲν ὑπαρχε ποτὲ γιὰτὸν τὸν λόγον ὁ Θεὸς τῶν Χρι-
 στιανῶν, ἡ προσωπικῆ ἀθανασία. Ὅστε ἀπὸ ἔσα εἶπαμε
 ἔχομε ἔτι ὁ λόγος τοῦ ἄπειρου ἔχει καθὼς ὁ λόγος τοῦ
 αἰώνιου πρὸς τὸ χρονικά ἀτελευτητὸ τῶν πραγμάτων : γι'
 νά εἶναι ἡ δημιουργία σὲ τέτοιο στοιχεῖο, σὲ τέτοιους ἔροι
 ὄστε νά γίνεται ἄλλο παρὰ τὸ γνωστὸ ὄν και νά ὑπάρχῃ
 παντοτεινά. Πὸν διασθανώσαστε και σεις γιατί ἀπὸ τὸ
 πειρο παράγεται τὸ αἰώνιο και ἐδῶ τὸ βασίζετε.... Μά
 αἰωνιότη χωρὶς ἀπερίοτη ; Χωρὶς ὄν πὸν νά πραγμα-
 γιέται σ' ὄλο τὸν τόπο και σ' ὄλη τὴν ποικιλία ; Ὁ Θεὸς
 πὸν φανταζόσασθε ; Ἡ ψυχῆ πὸν διακωνίζεται ; Ἡ ὄλη
 εἶπαμε, τὸ σὺμπαν κατ' αὐτὰ πὸν τὸ συσταίνουσε, στὲς
 μορφές, εἶναι καταστροφή και ἀνασύνθεση και συνολικά
 ὄλος ὁ τόπος, ὄλος ὁ χρόνος, τὸ πᾶν, αἰωνιότη....

Ὅστε δὲν ὑπάρχει αἰώνιο παρὰ ἄπειρο. Γιατί τέτοιο ἐδῶ
 ἄπειρο. Καὶ αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ ἄπειρου : νά εἶναι ἡ δη-
 μιουργία ἄλλο παρὰ τὸ γνωστὸ, τὸ ἄπειρο και αἰώνιο και
 νά ὑπάρχη. Καὶ τότε, καλοῖ μου σύντροφοι, πὸς Θεὸς και
 προσωπικῆ ἀθανασία ; Καθὼς ἀκόμα τί πρὸς τῆ δημιουρ-
 γία αὐτὰ ; Τί πρὸς τὸ ἄπειρο ;

III

Γραμμὲς βιγμένες ἀπὸ ἔσα εἶπε ὁ Ἐρημίτης στὲς ὀμι-
 λίες πὸν ἤθε στὰ δευτέρα του ξεφαντώματα. — Βαρειὰ
 δυστυχισμένος πᾶν και σηκώνομαι και βοήθεια ζητῶ !
 Σ' ἀμείλικτη καταδίωξη εἶμαι ἀπὸ τὴ Φύση και τοὺς ἀν-
 θρώπους τῆς και στρέφω τὰ βλέμματα στοὺς Οὐρανοὺς,
 σ' αὐτὸ πὸν κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸ γαλάζιο χρῶμα τους
 και γεννάει τόσες ἐλπιδες και σκιρτήματα ! Ἄντι τοῦ μᾶνα
 χολῆ και δαγκώματα συγερά και γιομάτα ἀπὸ ταπεινώση
 και δολοφόνου δηλητήριου, ἀντι τῆς ζοογονήτρας ἀγκάλης
 ἐχῶρασι, τοῦ νεκροῦ πὸν ἀνασταίνω και τοῦ παγωμένου
 πὸν θερμαίνω και πέφτω στὰ γόνυα με ἔξσκεπο τὸ κε-
 φάλι και τὰ μαλιὰ βιγμένα στοὺς ὄψους, ἀπὸ τὰ δεινὰ, τὴν
 ἀνήκουστη καταφρόνηση και τὴν ἀτιμία, γιὰ νά εἶδῃ ὁ Οὐ-
 ρανὸς και νά φρυάξη γιὰτὸ. Ὅστε ἔμοσ φωνῆ !... Ὅστε
 ἀπρᾶσση ! Ὁ Ἥλιος ἐσκολοῦθαί τὸ δρόμο του και ἡ ἡμέρα
 λαμπρότερη νά γίνεται ! Ἐνῶ ἡ γαιώδης Σελήνη κλέθει

τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου καὶ τὲς θερμὲς τοῦ ἀχτίδες, τὸ ἀστέρι δὲν παύει νὰ ἀνοικοκλίνη τὸ μάτι του, τὸ ἄλλο νὰ δόνη τὸ παραταμένο του φῶς, τὸ ἄνθος νὰ μοσχοβολᾷ, τὸ ποτάμι νὰ κελαρῖζη, ὁ ἄνεμος νὰ φυσᾷ, ἡ θάλασσα νὰ μίνη κυματοῦσα, τὰ σύννεφα νὰ σχηματίζονται, ἡ βροχὴ νὰ ποτίζη, ἡ γλῶσση καταπράσινη νὰ βγαίνει, τὸ πουλὶ νὰ κελάρη... καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑπάρχη! Τίποτε λοιπὸν!...

Μάλιστα, καλοὶ μου σύντροφοι, τίποτε! Ἄδικα στρέφουμε τὰ μάτια μας καὶ στὰ γόνατα πέφτουμε καὶ ἄδικα ἐξέσκεποι παρακαλοῦμε γιὰ τὲς λευκὲς μας τρίχες καὶ τὸ βυτιδωμένο μας πρόσωπο· γιὰ τὰ δεινὰ, τὴν ἀνήκουστη καταφρόνηση καὶ τὴν ἀτιμία.

Ἡ φωνὴ ποὺ ἀκούγεται καὶ ἡ ἀκρόαση ποὺ δόνηται εἶναι θεϊκὴ! Μοιάζει μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸ μυρμηκί εἶταν πατιέται καὶ φωνάζει! Μοιάζει μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸ δένδρο εἶταν κόβεται καὶ φωνάζει! Μοιάζει μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση τοῦ δόνηται στὸ ζῶο εἶταν σφάζεται καὶ φωνάζει! Μοιάζει μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸν ἄνθρωπον ἐρχεται ὁ θάνατος καὶ φωνάζει! Μοιάζει μὲ τὴ φωνὴ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὲς λιτανεῖες εἶταν ἐρχομένης μεγάλης καταστροφῆς καὶ φωνάζει! Μοιάζει μὲ τὴ φωνὴ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸν κόκκο τῆς ἄμμου τῆς τῆς εἶταν ἀφαιριέται καὶ φωνάζει! Καὶ τὴν ψυχρὴν ἡ Τὴ λογικὴ ποὺ παγώνει τὰ μέλη καὶ σταματᾷ τὸν ἄνθρωπον. Ποῦ ξερριζώνει κάθει καὶ φέρνει στὸν πυκνοσκότεινον καὶ παγωμένον Ἄδην! Ποῦ λέγει καὶ ξερριζώνει, ποῦ λέγει καὶ φέρνει στὸν πυκνοσκότεινον καὶ παγωμένον Ἄδην!

Ὅτι μυρμηκί καὶ κόκκος τὰ δεινὰ μας, ἡ καταφρόνηση καὶ ἡ ἀτιμία! Ὅτι μυρμηκί καὶ κόκκος ἡ παράκλησις καὶ τὸ ἐξεκέννημα τῆς κεφαλῆς! Ὅτι μυρμηκί καὶ κόκκος ἡ δικαιοσύνη! Τὰ πάντα! Καὶ ἕνα μοναχὰ ὄχι μυρμηκί καὶ κόκκος: Τὸ ἄπειρο. Ἡ ὑπαρξὴ μυρμηκιοῦ καὶ κόκκου.

Κατάσταση ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸ μυρμηκί εἶταν πατιέται καὶ φωνάζει! Κατάστασις ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸ δένδρο εἶταν κόβεται καὶ φωνάζει! Κατάστασις ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸ ζῶο εἶταν σφάζεται καὶ φωνάζει! Κατάστασις ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὲς λιτανεῖες εἶταν ἐρχομένης μεγάλης καταστροφῆς καὶ φωνάζει. Κατάστασις ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἀκρόαση ποὺ δόνηται στὸν κόκκο τῆς ἄμμου τῆς θάλασσας εἶταν ἀφαιριέται καὶ φωνάζει! Καὶ τὴν ψυχρὴν λογικὴν. Τὴ λογικὴν ποὺ παγώνει τὰ μέλη καὶ σταματᾷ τὸ νοῦ. Ποῦ ξερριζώνει κάθει καὶ φέρνει στὸν πυκνοσκότεινον καὶ παγωμένον Ἄδην. Ποῦ λέγει καὶ ξερριζώνει, ποῦ λέγει καὶ φέρνει στὸν πυκνοσκότεινον καὶ παγωμένον Ἄδην... γιὰ νὰ ἔξοικονομηθῇ ὁ Ἡλῖος τὸ δρόμο του καὶ ἡ ἡμέρα λαμπρότερη νὰ γίνεταί. Ἐνῶ ἡ γαῖα δὲς Σελήνην κλέβει τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου καὶ τὲς θερμὲς τοῦ ἀχτίδες, τὸ ἀστέρι νὰ μὴν παύῃ νὰ ἀνοικοκλίνη τὸ μάτι του, τὸ ἄλλο νὰ δόνη τὸ παραταμένο του φῶς, τὸ ἄνθος νὰ μοσχοβολᾷ, τὸ ποτάμι νὰ κελαρῖζη, ὁ ἄνεμος νὰ φυσᾷ, ἡ θάλασσα νὰ μίνη κυματοῦσα, τὰ σύννεφα νὰ σχηματίζονται, ἡ βροχὴ νὰ ποτίζη,

ἡ γλῶσση καταπράσινη νὰ βγαίνει, τὸ πουλὶ νὰ κελάρη καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑπάρχη... γιὰ νὰ ἔξοικονομηθῇ ὁ Ἡλῖος τὸ δρόμο του καὶ ἡ ἡμέρα λαμπρότερη νὰ γίνεταί...

Τίποτε λοιπὸν, καλοὶ μου σύντροφοι. Καὶ ἕνα μοναχὰ ὄχι μυρμηκί καὶ κόκκος: Τὸ ἄπειρο! Ἡ ὑπαρξὴ μυρμηκιοῦ καὶ κόκκου. Τί στρέφουμε τὰ μάτια μας στὸν Οὐρανόν, σ' αὐτὸ ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ γαλάζιο τοῦ χρωμα καὶ γεννᾷ τὸσες ἐπιζέσεις καὶ σκιρτήματα; Καὶ τί πέφτουμε στὰ γόνατα καὶ ἐξέσκεποι παρακαλοῦμε ἀπὸ τὰ δεινὰ, τὴν καταφρόνηση καὶ τὴν ἀτιμία; Ἡ φωνὴ ποὺ ἀκούγεται καὶ ἡ ἀκρόαση ποὺ δόνηται εἶναι θεϊκὴ! Στὴ λογικὴν ποὺ παγώνει τὰ μέλη καὶ σταματᾷ τὸ νοῦ! Ποῦ ξερριζώνει κάθει καὶ φέρνει στὸν πυκνοσκότεινον καὶ παγωμένον Ἄδην. Ποῦ λέγει καὶ ξερριζώνει, ποῦ λέγει καὶ φέρνει στὸν πυκνοσκότεινον καὶ παγωμένον Ἄδην... γιὰ νὰ ἔξοικονομηθῇ ὁ Ἡλῖος τὸ δρόμο του καὶ ἡ ἡμέρα λαμπρότερη νὰ γίνεταί.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ

ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΟ

Θανατῶν καὶ σὲ χαίρομαι πλατάνι στὸν αἰθέρα πολὺκλαρο, σὺν τὸν δροσῆς, χιλιόρριζε πατέρα Κι' ἐνῶ γλυκὰ στὸν ἴσκιόν σου γάργαρο τρέχουν χάρδια ἀηδονία πάλαι, καθὼς θροεῖ, ἐκεῖ ψηλὰ στὰ κλώνια κοπαδιστὰ λὲς κι' ἀναζοῦν ἀπ' τὸ πλατὺ σου στόμα. Τὴν ὥρα τοῦτη, πλατάνε, τοῦ Ὀμήρου, θωρῶ τὸ πνεῦμα νὰ σὲ σκεπάζει ἀνάλαφο κ' ἐνῶ παρηγοριέμαι, νοιώθω τὸ νοῦ τὸ δυνατὸ στὴν ἄρρωστη καρδίᾳ μου.

ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ

Μόνος; Τὸ Μάρτη ἀκολουθαγα ποὺ φύσαγε στὸν κάμπο. βοηθὸς κι' ἡ μνήμη! στὸ κάθε βήμα μου καὶ παλιὸς φίλος [βρίσκω Χαμένους τοὺς εἶχα καὶ πάλαι πῶς θὰ πεθάνουν ξέρω. Μὰ τί μ' αὐτὸ; τὴ χαρὰ σας γεύομαι καὶ γιὰ μιὰν ὥραν [ἔστω.

ΣΕ ΜΙΑ

Ἡ ἀνεβίαστα καρδιά τῆς φωνάζει Κι' ὁ νοῦς τὸ τέρας στὴν πνευματικὴ σκιάζει. Καὶ μιὰν ἐντὸς τῆς ἀκούει νὰ κάνουν οἱ φωνές, ποῦ ἐδῶ κάτω κλαίουν,

«Σήμερον σὺν πέσω θὰ γενῶ τοῦ κόσμου τὴν ἀμοιβὴν διπλάσια θὰ βρῶ στὸ θάνατό μου. Μ' ἄλλοι! τὴν καρδίᾳ τῆς ὡς ἀνοίξει στὴν πλέμπα, σκόλυο νὰ τῆς πιούν ἐχόμενον τὸ αἶμα.

ΝΙΚ. ΣΠΕΡΑΝΖΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΡΕΑΣ

ΣΤΡΟΦΕΣ

Βιβλ. III στρ. XIV

Σ' ἄπειρο κάμπο μόνο του στέκει γεμάτο συλλογὴ Στὴν αὔρα, σὺν ἄγερα Τὸ δέντρο, καὶ τὸν ἴσκιόν του μὲ φύλλα τρέμουλα στὴ γῆ Ἄπλώνει κάθε ἡμέρα.

Κ' ὅταν εἰάνω του πετοῦν κι' ἀγριοπεριστερα δειλὰ Νὰ βροῦν ἀνάσα δόληγη, Τὸ τρώει ἡ μοῦχλα, καὶ ὁ σισὸς ὁ ἀδύναμος μὲ ἀπατηλὰ Πλοκάμια τὸ τυλίγει.

Νοτιεὲς ὀργίλες κι' ἀστραπεὲς τοῦ ἀφῆραν τὴν τρανὴν συχὰ Κορφὴν του συντριμμένη, Ὅμοια θλιμμένο ὑπέροχα, πανοῦγου ἀνθρώπου τὰ σκληρὰ Χτυπήματα ὑπομένει.

Βιβλ. III στρ. V

Σὰς ξαναβλέπω ἀκίνητα, ὁ κυπαρίσσια, στὸ σκληρὸ Φῶς, πάντοτε ὑψωμένα Σ' ἀερογιαλιά, σ' ἕνα λευκὸ φραχτὴ κοντὰ, στὸν οὐρανὸ Τὸ θεῖο ζωγραφισμένα

Φυλάμε τὸ ἴδιο τοὺς νεκρούς· ἄβυσσο μαύρη ἔχω ψυχὴ Πιὸ μαύρη ἀπὸ τὴ μορφὴ σας, Μ' ἀπὸ τὴ μοῖρα πάω μπροστὰ κι' ἀπὸ τὴ δύστηνη ζωὴ Σὰν τὴν τρανὴν κορφὴν σας.

Βιβλ. VI στρ. I

Ὁραία πηγὴ ἀκατάπαυτα νὰ μοῦ θυμᾷ παρακαλῶ Πῶς μιὰν ἡμέρα ἀπ' τὴ θερμὴ φιλία συντροφωμένοι, Ὁρώρια, τὴν ὄψη σου, ὁ θεῖα, μισοκρυμμένη στὸ ἀπάλο Χορτάρι θαμνωμένοι.

Λάτρης πιστὸς σου, πῶς αὐτὸς, ὁ νύμφη, ὁ φίλος ποῖ Πικρά, δὲν σ' ἀπομένει; [θρηνῶ Νὰ σμίγει ἀκόμα στὴν πνοὴ ποῦ σὲ χαιδεύει, ἢ στὸ πικρὸ Τὸ κῆμα σου νὰ κρένει;

Βιβλ. VI στρ. II

Συλλογισμένοι κ' ἐπιμοῦθα θὰ πάω στοὺς δρόμους πέρα, Κάτου ἀπ' τὸ κρῦν κι' ἀπ' τὴ χαρὰ ξεγελασμένο αἰθέρα, Κ' ἐρωτικὰ στὰ χέρια μου θὰ σφίξω καὶ στὸ στήθος Τὰ φύλλα σου ὁ φθινόπωρος, ποῦ οἱ λεῦκες ρίχνουν πλῆθος.

Τὸν ἄνεμο καὶ τὰ πουλιά, ποῦ εἶταν βραδυναί, κραζῶν Πετώντας πάνω ἀπ' τοὺς ἀγρούς θ' ἀκούσω, στὰ θλιμμένα Λειβάδια, σ' ὄχτους ποῦ νερὰ λυπητερὰ λιμνάζουν, Θάνατε, ἐσὲ θὰ στοχαστῶ πολὺ ζωὴ γιὰ σένα.

Τὰ νέφη, τὸ δροσόπαγο θὰ δέσει τρομασμένα Καὶ ἡ δύση μὲ τὴν καταγὰ θὰ ξεφυρῆσαι ἀγάλη, Ἀποσταμένοι τότε ἐγὼ, γαῖηνειῖνος, σ' ἕνα Αἶθρο ἀκουμπώντας, τὸ πικρὸ ψωμί θὰ κόψω πάλι.

Βιβλ. VI στρ. III

Στὰ μάχη ἀμαξωτῆς ὁδοῦ, στὸ ἀγνοεῖν δεῖλι, Λεῦκες, νὰ ντυνεῖτε θωρῶ τὴ φαιτεινὴ στολή σας, Πολιτεία, στενὴν φορὰ, χαιρετισμὸς, θὰ στείλει Πουλιά, μέσα στὸ σούρουπο τὸ θερινὸ ἢ φωνὴ σας.

Γλυκεῖα κατάχνη στ' οὐρανοῦ τὰ μάχη ἀνέβα, σκόνη Πολύτιμη ἀπὸ σμάραγδο κι' ἀγάτη νὰ κεντίσεις, Στὸ φθινόπωρον τὸν κατὶ ἀπόψε ὄπου σημάνει, Ἔλα μὲ τ' ἀνθὴν του κ' ἐσὺ ψυχὴ μου, νὰ σκορπίσεις.

Βιβλ. II Στρ. I

Ἀλοῦσε, ὁ λύρα, στὸν καιρὸ τῆς νιότης μου ἢ φωνὴ σου Ἀρμονικά, σὺν τὸ νερὸ κάτω ἀπ' ἀνθὸς καὶ τώρα Μοιάζει, ἄλλοι μου! σκοτεινὸ καιρὸ, τὰ δαχτυλά μου Ζάφνου οἱ χορδὲς σου ἀγγίζοντας πόσο σκληρὰ ματώνουν.

Γαλήνιο τ' ὀλόφωτο ὀνάκι ἀντιφεγγίζει Τὸν ἀνοιξιάνικο οὐρανὸ καὶ τὰ πουλιά, μὰ ὁ λύρα, Κι' ἀπ' τὸ νερὸ, ἢ ὀμορφιά, πιὸ δυνατὴ εἶναι ἀκόμα Που μέσα σὲ ἄντρο σκοτεινὸ τὴν πέτρα ἀγὰ κοιλιάνει.

Βιβλ. IV Στρ. IV

Στὸ πείσμα ἐγὼ τῶν πόνων μου, στὴ νύχτα ὄπου μὲ ζῶνει, Νοιώθω περσύτερη ζωὴ, Τόσο ποιεῖ στὴν ἀθρακιάν ἢ φλόγα δὲ φουντῶνει, Σὰν τὴν φυσάει τρελλὴ πνοή.

*Ἀθλιε Δαίμων, σύντροφε τοῦ δλέρου, φτωχὲ χάχα, Στὸ τέλος ξέρεις πῶς καλὰ, Πῶς ἀπὸ μὲ κι' ἀπ' τῶν Θεῶν τὴ θέληση μονάχη Μπορεῖς ν' ἀφανιστεῖς σκληρὰ.

Βιβλ. I Στρ. IV

Πέρα στὴν ἄκρη τῶν δασῶν στοχάζομαι τὴ χώρα, Τὶς νύχτες τὶς σπουδαχτικὲς, τὸ δάσος ποὺ ἐρημώθη. Ἀπ' τὸ Νοέμβριον τὸ σκληρὸ,—καὶ καθισμένη τώρα Μπρὸς τὴ φωτιά, μία γελῶ τὴ ῥόκα τῆς νὰ κλώθει.

*Ἐμένα ποῦ σ' ἀντάμωσα σ' ὄλους τοὺς δρόμους, τόσο Θυμμένη καὶ τὸ βήμα μου πάντα ὀδηγοῦσες μόνη, Σελήνη, θὰ σὲ καρτερῶ γιὰ νὰ σὲ καμαρώσω Στὸ ῥέμα ὀραίου ποταμοῦ π' ἀρχίζει νὰ παγώνει.

Βιβλ. VII Στρ. XII

Θνητὲ ὀλιγόπιστε, καρδιά πολὺ ἀνθρωπίνη, ὀμιένη! Σὺν τῶν ματιῶν τὸ ἀνάβλεμμα τὸ πλούσιο φῶς θαμπώνει, Δὲν θὰ τὸ νοιώστε ἐσεῖς ποτε, πόσο φωτίζει ἐμένα Ἢ σιὰ ποῦ τοῦτη ἢ σκοτεινὴν δειτροστοιχία ἐπαλάνει.

Μετ. ΔΗΜ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΡΙΚΟΥ Α΄-ΙΝΕ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὰ κρίνα, τὰ τριαντάφυλλα, τὸν ἥλιο, τὰ πουλιὰ
Πῶς τ' ἀγαποῦσα ἕναν κισρὸ μ' ἔρωτικὴ μαγία.
Μὰ τώρα πιά δὲν τ' ἀγαπῶ καὶ στέργω μοναχὰ
Ἄχ τὴ Μικρὴ, τὴν Ὀμορφῆ, τὴν Καθαρή, τὴ Μία,
Π. Ὑαί μονίχα τῆς γιὰ μὲ μιὰ ἔρωτικὴ πηγῆ,
Καὶ κρίνο καὶ τριαντάφυλλο καὶ ἥλιος καὶ πουλι.

*

Σὰν εἶναι δυὸ καὶ χωριστοῦνε
Δίνουσι τὰ χέρια τους κ' οἱ δυὸ,
Κι' ἀπὲ τὰ κλάματα ἀρχιναῖνε,
Σιναῖζουσι δίχως τελιωμό,

* Ἐμεῖς δὲν κλάψαμε καθόλου
Δὲ βγάλαμε ἕνα στεναγμό,
Μὰ ἤρθανε τ' ἄχ κι' ὄλα τὰ δάκρυα
Ἔστερ' ἀπὸ τὸ χωρισμό.

*

Φαρμακεμένα τὰ τραγοῦδια μου—
Μποροῦσι ἀλλιῶς νὰ γένει ;
Ἔσθ' τὴ ζήση μου φαρμακεψες
Τὴν πρὶν λουλουδιασμένη.

Φαρμακεμένα τὰ τραγοῦδια μου—
Μποροῦσι ἀλλιῶς νὰ γένει ;
Πολλὰ ἔχω φειδία μέσα στὴν καρδιά
Καὶ σένα ἀγαπημένη.

*

Μὴν περιπαίζεις, ἄνθρωπε, τὸ διάβολο
Γιατὶ ἡ ζωὴ μας σύντομη εἶναι ἀλήθεια
Κι' ὄλα ποὺ ἀκούς γιὰ τὴν αἰώνια κόλαση
Ψέμα δὲν εἶναι κι' οὔτε παραμύθια.

Πλήρωσε, πλήρωσε, ἄνθρωπε, τὰ χρέη σου
Κι' ἀργὰ πολὺ ἡ ζωὴ στὸ τέλος φτάνει,
Καὶ πάλι θὰ γυρῆσεις κάνα δάνειο,
Καθὼς συχνὰ ὡς τὰ τώρα τῶλες κάνεις.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΟ

Στὴ λογία Ἄδα Ἄρτεμι Φαλτσίς

Τὰ μάτια σου, τσιγγάνα ξελογιάστρα,
Θυμῆσαι ἀκόμα !
Ἦταν μεγάλη κ' ἑλαμπαν σὰν ἄστρα
σ' Ὀυδράνιο δῶμα.

Παράξενα κυττάζανε, τσιγγάνα,
φωτιές περσοῦσαν,
κ' ἐκύτταζαν θυμῆσαι ! πάντα πλάνα
σὰν μὲ κυττοῦσαν.

Σε' αὐτιά μου κ' ἡ φωνούλα σου βούζει,
φτωχὴ τσιγγάνα,
Πότε γλυκεριά, καὶ τότε κλαθυροῖζει
σὰν μιὰ καμπάνα

* Ἀπὸ καμηλοῦς μεγάλους ξεχειλίζει
πικρὸ ποτήρι,
—Σὲ χάνω ! ὄμοις ὁ νοῦς μου φτερουγίζει
μεσ' τὸ τσαντήρι.

Κάθεσαι χάμου. Πλάϊ σου δυὸ μύλοι,
παρένει νιέφι,
κι' ἀπάνω στὸ κεφάλι σου μαντήλι
λαδί, μου γέρει...

Δυὸ πλεξουδίτσες κρέμονται σὰ φειδία
στὴν ὄρια πλάτη,
μαῖρες ὡσὰν τὰ μαῦρα σου τὰ φρυδία
κι' ὡσὸν τὸ μάτι.—

Μὲ σέρνεις ὅζω τώρα ἀπ' τὸ τσαντήρι
μιλᾷς μὲ κι' ἄστρα,
καὶ κάνεις μάγια μεσ' σ' ἕνα ποτήρι
ἄχ ! ξελογιάστρα..

Μὲ πιάνεις ἀπ' τὸ χέρι καὶ μὲ φέρνεις
στὴ γλῶσση πάνω
μιλᾷς μὲ κάποιον χόρτο, κάτι πέρνεις !
κι' ἐγὼ τὰ χάνω ...

Σιὸ ἀπλωμά σου τώρα ξεπλωμένη.
—κακιά μου κλήρα—
Μὲ μιὰ φωνούλα οὐράνια, λυγαμένη
μου λὲς τὴ μοῖρα..

Καὶ μου μιλά; γιὰ χῶρες καὶ γι' ἀνθρώπους
ποὺ ἐγὼ δὲν ξέρω
Κορίτσι κ' ἀγαποῦν ἀπ' ἄλλους τόπους
μου λὲς θὰ φέρω..

* Ἔτσι μου λὲς, καὶ πιάνεις καὶ κυττάζεις
βαθειὰ τὸ χέρι
καὶ κἄπου-κἄπου βαθυαναστενάζεις
γιατὶ ; ποὺς ξέρει !..

Καὶ μ' ἀρχινᾷς, γλυκερία μου τσιγγανοῦλα,
παραμυθία
καὶ μου μιλά; γιὰ μιὰ μελαχροινούλα
γιὰ δυὸ ματάκια...

Σὰν μαγεμένος τώρα σὲ κυττάζω !
μὰ κάτου ἀπ' τ' ἄστρα,
Τί μοῦβανες κι' ἀκόμα ἀναστενάζω ;
Ἄχ ! ξελογιάστρα.—

Μ. Μ. ΔΑΜΠΡΑΛΗΣ

ΤΟ ΑΛΛΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

Ἡ αὐλὴ ποὺ εἶχε τὸ σταυλὸ του ὁ ἀμαξᾶς Ἀντώνης,
καὶ ποὺ εἶχε κάμαρα νοικιάσει, μὲς τὶς τόσες ἄλλες κάμα-
ρες, ποὺ κατοικοῦσανε φτωχοὶς οἰκογένειες, εἶτανε ἀκ-
θάρτη, ἐδῶ σκουπίδια, ἐκεῖ κότες περπατοῦσανε, πὺ πέρα
τῆς νοικοκυρᾶς ἡ κατόικα, κι' ὁ σταυλός, ποὺ εἶτανε γιο-
μάτος κοπριά, καὶ βουτζανε οἱ ἀλογόμυγες..

Ἡ καμημένη Ἀσημῆνα ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ πέθανε ὁ
ἀντρας τῆς ὁ δάσκαλος κ' ἔπεσε στὴ φτώχεια, ἔπεσε νὰ
κατοικεῖ σὲ μιὰ τέτοια αὐλὴ μέσα, αὐτὴ μὲ τὸ γιὸ τῆς, ἕνα
ἔξυπνο παιδί, ἴσα μὲ δέκα πέντε χρονῶ. Ἡ Μαῖρα εἶσι τῆς
τὸ εἶχε γραμμένο στὸ βιβλίο τῆς ζωῆς τῆς. Νιὰ νὰ χηρέ-
ψει καὶ νὰ μαραινόνται τὰ νιάτα τῆς σὰν λούλουδο ποὺ
τοῦ λείπει τὸ νερὸ νὰ ποτιστεῖ.. Κι' ἔμοις ἤθελε νὰ βρεῖ
ἕναν ἀντρα, νὰ τὴν κοιτάξει, ἀν ἀρρωστήσει, σὲ ὅποια βρε-
θεῖ ἀνάγκη, κι' ἀργότερα στὰ γερατιά. Νὰ φροντίσει γιὰ
τὸ παιδί τῆς. Νᾶχει σὲ τὸ σπῆτι τῆς μιὰ καλὴ συντροφιά. Νὰ
πεθάνει τοῦλάχιστο κάπως ευχαριστημένη σ' αὐτὸ τὸν κό-
σμο. Μὰ εἶτανε κ' εὐκολο αὐτό ; Λεφτὰ δὲν εἶχε, ἐχτὸς
ἀπ' τὴ μικρὴ σύνταξη. Ἐπειτα εἶτανε χήρα. Καθένας θὰ
τὸ μετροῦσε νὰ στεφανωθεῖ μὲ χήρα, μὲ παιδί κιάλας.
Ἄλλὰ αὐτὰ τὰ ἔβανε στὸ μυαλό τῆς κ' εὐρίσκει τὸν ὀρίζοντα
τῆς ζωῆς τῆς γιομάτο σύμφερα καὶ καπνοῦς θολερούς..

Ἡ Ἀντώνης μονόβρα ἔξευε τ' ἄλογό του κι' ἀπὸ
βραδὶς τὸ ξέζεψε. Ὅσα κέρδιζε τὰ ξόδιαζε γιὰ τὴν κοιλιὰ
του, νὰ τρῶει καλά καὶ νὰ πίνει πολὺ. Εἶτανε καὶ κου-
δαρντᾶς. Ἐδῶτιζε γιὰ τὴν παρέα τὸ χηρμά του. Ἔνα ξερό
κορμί εἶτανε στὸ κόσμο, δίχως οἰκογενειακὰ βάρυτα κ'
ὕποχρεώσεις. Γι' αὐτὸ καὶ ζοῦσε αὐτὸ βιό. Μὲ μυαλό ξά-
στερο, σὰν οὐρανὸς καθάριος..

Τὸ βράδυ γυρνοῦσε μεθυσμένος, βαρὺς, περνοῦσε ἀπ'
τὴν αὐλὴ κ' εἶχε τὸ κεφάλι σκυμμένο.. Οἱ γυναίκοι, τὰ
κοριτσόπουλα τῆς αὐλῆς τὸ εἶχανε νὰ κόμουνε μὲ τὴ σεβα-
ρήτη του, τὴν ἀκαταδεξιά του. Τὸν βλέπανε νὰ περνᾶει
εἶσι σεβαρῶς καὶ τὸν θεωροῦσανε ἄνθρωπο ντροπαλό,
ἠθικὸ.

Ἡ Ἀσημῆνα εἶχε πολὺ προσέξει τὸν Ἀντώνη. Οἱ
πόρτες τους ἐρχόταν πλάι κι' ὅμοις τόσον καιρὸ, τὴν ἔδλεπε
ποὺ ἀπ' ὅζω καθότανε,—γιατὶ εἶτανε καλοκαιρὶ κ' ἤθελε νὰ
πᾶρει δροσιά—τὴν ἔδλεπε τὴν ὄρα ποὺ ἀνοίγει τὴν πόρτα
νὰ μπει στὴν κάμαρά του, κι' οὔτε μιὰ καλησπέρα δὲ τῆς
ἔλεγε, τίποτα.. τίποτα..

Τὸ εἶχε μαράζι αὐτό. Ἡ ἀκαταδεξιά του τὴν πείραζε.
Γιατὶ ἤθελε νὰ πιάσει μαζί του γνωριμία. Ἀφοῦ ζητοῦσε
παντρεία. Αὐτὸ τὸ εἶχε σκεφτεῖ καλά, νὰ μποροῦσε νὰ πᾶ-
ρει ἀντρα τῆς τὸν Ἀντώνη, ἕνα δουλειότη. ποὺ κέρδε
πολλὰ, ἕναν ὠραῖο ἀντρα, μὲ πρῶτο μπᾶϊ, λεβέντη, καὶ ὄλα
ὁμορφάνθρωπο καὶ σεβαρὸ, νὰ μὴν ἔχει τὸ νοῦ του στὴ
μὰ καὶ στὴν ἄλλη.. Ἀλλὰ πὼς αὐτὸ θὰ γινότανε; Ἀφοῦ
μὴ καλημέρα δὲ μποροῦσε νὰ τὴν ἔχει; Καὶ βασάνιζε τὸ
μυαλό τῆς, σὰν ἐρωτευμένη μαζί του, πὼς θὰ μετροῦσε
νᾶβρει τρόπο νὰ πιάσει γνωριμία. Καὶ σχεδίαζε τί νὰ
κάνει..

Περνοῦσε ὁ καιρὸς, κι' ὁ πόθος τῆς, ποὺ στὴ καρδιά
τῆς εἶχε φωλιάσει, ὡς καὶ τὴ ζέσταινε, καὶ τὸ αἰρὰ τῆς

τὸν ζητοῦσε, τὸν ἤθελε νὰ τὸν κάνει δικό τῆς, ὅπως μπο-
ροῦσε.. νὰ κερδίσει ἡ ὄρα ἕναν ἀντρα, νὰ μὴν ἀδικεῖ πιά
τὰ νιάτα τῆς..

Ἔνα φεγγαρόλουστο βραδάκι εἶτανε. Ὁ Ἀντώνης ἐρ-
χότανε ἀπάνω στ' ἀμάξι του σιωπηλός.. Ἐξέζεψε τ' ἄλογό
του στὸ σταυλό καὶ τράβηξε πρὸς τὴν κάμαρά του, ὅπως
συνήθειζε, σεβαρῶς, μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο, σὰν ἀπὸ
σοβία..

Ἀμέσως σηκώθηκε ἀπ' τὴ καρέκλα τῆς. Ἐκανε δυὸ
βήματα, δεξιὰ ἢ Ἀσημῆνα.

— Συγγνώμη—τοῦ εἶπε—μὲ γελαστὸ εὐγενικό ὕφος,
μήπως ἔχετε ἐπάνω σας σπέρτα ν' ἀνάψω μέσα τὴ λάμπα;..
Καὶ τὰ μάτια τῆς πετάξανε φλόγες νεανικῆς, κι' ἀπ' τὰ
μάγουλά τῆς κυλίσανε χαμόγελα κρινένια..

Ἡ Ἀσημῆνα ἔκοψε τὸ βήμά του, καὶ μὲ ἀστραφτερὴ
προθυμία,

— Εὐχαρίστως κυρία μου—τῆς εἶπε—καὶ τῆς προσέ-
φερε τὸ κουτί νὰ κάνει τὴν εὐκολία τῆς, μὲ δισταγμό, ἀν-
θρώπου ποὺ χάνει τὸ θάρρος του εὐκολα.

Ἡ Ἀσημῆνα μπηξε μέσα στὴν κάμαρά τῆς κι' ἀπ'
ὅζω ὁ Ἀντώνης συζητοῦσε μὲ τὸ μικρό.. Εἶδε ποὺ εἶτανε
ἔξυπνο παιδί, καὶ τοῦ ἄρεσε μὲ δαῦτο νὰ μιλήσει, ν' ἀ-
στευθεῖ λίγο..

— Πᾶς σκολεῖο Γιάγκο ;

— Πηγαίνω, γιατί ἡ μάνα μου θέλει νὰ γίνω ἀξιωμα-
τικός..

Καὶ γιὰ νὰ δοκιμάσει τὴ ζωηρότητά του, τὸν ρωτοῦσε:

— Δέρνεις τὸς συμμαθητές σου ἢ σὲ δέρνουνε ;..

Ἡ Ἀσημῆνα πῆρε ὕφος ἐγωῦστικὸ. Τὸ βλέμμα του κύ-
λισε σὲ ὑπερηφάνεια. Φάνηκε λίγες στιγμὲς μὲ ἀντρικὸ
χαραχτήρα. Σηκώθηκε στὰ νύχια τῶν ποδῶν του.

— Ἐμένα νὰ δέρνουνε ;. χᾶ.. χᾶ.. Καὶ ποῖς τολ-
μάει;..

Ἡ Ἀσημῆνα, ποὺ βγαίνοντας ἀκούσε τὴν κουβέντα,
πῆρε κι' αὐτὴ μέρος κ' εἶπε, μὲ τόνο φωνῆς γλυκό.

— Ἐῆρετε προχτές, κύρ Ἀντώνη, κάποιον κορίτσι κάτι
τοῦ εἶπε καὶ τὸ χτύπησε μὲ μιὰ πέτρα στὴν πλάτη.. Καὶ
γίνηκε τόση φασαρία μὲς τὴν αὐλὴ.

Ἡ Ἀντώνης ἐθύμωσε μ' αὐτὸ ποὺ ἀκούσε, κ' εἶπε στὸ
μικρὸ δυνατά.

— Ποτὲ σου νὰ μὴ χτυπᾶς γυναίκα.. Αὐτὸ δὲν εἶνε
ἀντρικὸ..

Ἐστρεψε τὸ παχειό, μαῦρο μουστάκι του καὶ κούνησε
σπασμωδικικὰ τὰ χεῖλια του. Εἶχε βρεθεῖ ἀπέναντι μιᾶς
ὀριζας..

Τὸ ροδόλευκο προσωπάκι τῆς γυναίκας καὶ πάλι χα-
μογέλασε ἐρωτικὰ κι' αὐτὸς γύρισε ἄλλο τὸ βλέμμα.. χα-
μόγελα ποὺ μαδούσανε σὰν ροδόφυλλα ἀπὸ ἀνοθεύση..

Ἡ φωνὴ τοῦ μικροῦ διέκοψε τὴ σιωπὴ.

— Πότε θὰ μὲ πᾶρεις νὰ πᾶμε μὲ τ' ἀμάξι περι-
πατο ;..

Ἡ Ἀντώνης, σὰ νὰ συνήθε, κούνηθηκε. καὶ κοιτάζε
στὰ μάτια τὸν μικρὸ, ποὺ σπιθελούσανε νιότης ἐξυπνάδα.
Ἐκανε δυὸ βήματα πίσω, κ' εἶπε τοῦ μικροῦ,

— Ὅποτε θέλεις πᾶμε..

— Αδριο μπορούμε ;..
— Να, αδριο τ' απόγιομα νά εισαι δώ και θά περάσω..

— Καλά, μὰ ὄχι νὰ περιμένω;..

— Σου εἶνω τὸ λόγο μου. Θὰ ρθῶ..

Ἡ μητέρα θέλησε νὰ διορθώσει τὸ παιδί τοῦ τὴν ἐπιθυμία, μὰ πάλι εὐχαριστιότανε, γιατί κοντὰ σ' αὐτὴ τὴ γνωριμία, εὗρισκε ὁ πόθος τῆς τὸν δρόμο τῆς ἐπιτυχίας..

Τὸ φεγγάρι φώταξε καὶ καθὼς ἔχυνε τὸ ἀναλυμένο ἀσχημὲν του στὴν ἀυλὴ, τῆς ἔδινε μιὰ ὁμορφιά..

Ἡ φρονιτὴ νερατζιά πὶο πέρα, — ἔνα μοναχικὸ ἐντρὶ πὸ ἡ Μοῖρα τὸρριξε νὰ βλαστήσει, ὄχι σὲ κάμπου πλατωσιά, ἢ σὲ πλοῦσιο κῆπο τῆς Ἐδέμ, — καθὼς θροῦζανε, σὸ ἀπαλὸ φύσημα τ' ἀγέρα, τὰ φύλλα τῆς, λές καὶ μιλοῦσε μὲ λυγμούς καὶ θρηνο, γιὰ τὴ σκλαδιά τῆς τὴ μελόγαλη.. Καὶ τὰ λίγα φύλλα πρὸ πέφτανε, σὰ νὰ κυλούσανε στὴ γῆ; τὰ δάκρυά τῆς..

Ἐάντωνης εἶπε καληνύχτα, ἔβγαλε τὸ καπέλλο του καὶ μῆκε στὴ κάμαρα του πολὺ σκεπτικὸς..

Ἡ καρδιά τῆς χίρας χτυποῦσε δυνατὰ, δυσκολεύτανε ἡ ἀναπνοή τῆς, ἠαροῦσε τὰ πόδια τῆς πὶο ἀλαφριά, νά, ἡ χαρὰ τὴ κερνοῦσε μὲ τὸ δικὸ τῆς κρασί σὲ ποτήρι χρυσαφένιο.

Ἡ γνωριμία ἀρχίισε. Τὸ σχέδιο μῆκε σὲ ἀρχή. Ἐ σκοπὸς πῆρε τὸν δρόμο τῆς ἐπιτυχίας.

Τὸ προσωπάκι τῆς μὲ τίς λεπτεῖς γραμμές, πὸ ἡ πίκρα κ' ἡ θλίψη τὸ εἶχανε ρουφήξει, τώρα ἡ χαρὰ τοῦδινε τὴν πρώτη του γλυκοθώρητη καὶ φεγγερὴ εἴδη καὶ τὰ χεῖλια τῆς ἄλκιρα γίνονταν ἔτοιμα νὰ δεχτοῦνε τῆς δροσιάς τὸ φιλι..

Γελοῦσε ξανά ἡ ζωὴ τῆς εὐτυχίας.

Στὰ χαλάσματα ἐκείνης τῆς ζωῆς, πὸ ἄφισε ὁ θάνατος τὸ ἀντρός τῆς, θὰ χιτζότανε γιὰ δαυτὴ παλάτι καινούργιο νὰ κατοικήσει σάν περιγηπέσσα..

Ἐ Θεὸς λυπάται τοὺς ἀγαθοὺς! — ψιθίριζε..

Καὶ γελοῦσε ἡ ζωὴ, κυλιότανε σὲ μιὰν εὐτυχία, σάν τὸν ὠκεανὸ ἀτέλειωτη, ἀπερίοριστη.. Ἐνα κατὶ καλοτάξειδο πὸ βερρηδάκι φρούσκωνε τὰ πανιά του κ' ἔσχιζε τὴ θάλασσα χαρούμενο..

Προτοῦ χαράξει σὸ ἀντικρινὸ βουνὸ ὁ ἥλιος ὁ Γιάγκος σηκώθηκε, ντύθηκε κ' ἔδρασε στὸ σταλο πῆγε.

Κεῖνη τὴν ὠρα ὁ Ἄντωνης ἔπλενε, καθάριζε τ' ἀμάξι του, νὰ τὸ ετοιμάσει καὶ νὰ πάει στὴ δουλειά του, γυάλιζε τὰ χάρουρα τοῦ ἀλόγου, πετοῦσε τίς λάσπες ἀπ' τὰ νύχια τοῦ Κίτσου καὶ μαῦρα τὰ ἔβαφε.

Μόλις εἶδε τὸν μικρὸ κινήθηκε ἀπὸ χαρὰ.

— Βρὲ καλὸς τὸ τὸ παιδί.. τὸν ἀσχημ, τὸν λεβέντη..

Τοῦ μικροῦ τὰ μάτια ἀπ' τὸν ὕπνο εἶχανε κοκκινήσει καὶ πρσιετὶ καὶ τὰ μάγουλά του σάν παπαροῦνες κοκκινίζανε..

— Καλημέρα κὺρ Ἄντωνῆ.. — τοῦ εἶπε μὲ μουλωχτὴ φωνή.

Βρῆκε τὸ καμουτὶ παρέκει, τὸ πῆρε κ' ἔκανε στράκες. Ἐστερα πλησίασε τὸν Κίτσο καὶ σήκωσε τὸ καμουτὶ..

Μὰ τὸ ἄλογο τραντάχτηκε, χλιμίντρισε, κούνησε τὴν

οὐρά του, τὰ ρουθούνια του..

Ἐ μικρὸς ἀναλύθηκε σὲ γέλια πλατειά..

— Νά εἶδες — γύρισε κ' εἶπε τοῦ ἀμαξά — κοτσάμ ἄλογο φοβάται ἔμένα !..

Ἐ Ἄντωνης ἔκοψε λίγο τὴ δουλειά του καὶ μὲ παρατηρητικὸ βλέμμα περιεργάστηκε τὸ μικρὸ, ἐνὼ αὐτὸ πάσχιζε νὰ πιάσει τὸ Κίτσο τὴν οὐρά, νὰ τὴν τραβήξει..

— Μή, μὴ φύγε ἀπὸ κεῖ — τοῦ φώναξε ὁ Ἄντωνης καὶ τὸ πῆρε ἀπ' τὸ χέρι — φύγε μὴ σὲ κλοτσάσει.. Καὶ τὸ ἀποτραβήξε..

Ἐ ἥλιος εἶχε βγεῖ ψηλά καὶ σὰ νὰ θρόνιασε φαινότανε ἀπάνου στοῦ βουνοῦ τὴ κορφή, ἔστειλε τίς χρυσὲς ἀχτίδες του στὴν πόλη, καὶ μ' ἔνα δίκτυ ἀπὸ κλωστὲς μεταξωτὲς, χρυσαφένιες, τύλιγε ὅλη τὴ πόλη πέρα ὡς πέρα..

Κ' εἶτανε γαλάζιος, καθαρὸς ὁ οὐρανὸς σάν κρουσταλένιος.. Μόνον λίγα, σκόρπια συνεφάκια πὸ γυρνοῦσανε χαμηλά, τὰ πὸ πολλὰ φευγάτα ἀπὸ καπνοδόχους, ἀφίνανε τὴν ἄχνα τους ἀπάνου στὸ κρούσταλλο τοῦ ὀρίζοντα, σάν τζάμια πὸ ἔμια πέρνουνε ἀχνάδα, ἐταν τὰ σφίγγει τὸ κρῦο τοῦ χειμῶνα..

Ἐὼ καὶ τρεῖς μέρες εἶχε βρέξει καὶ στὴν ἀυλὴ εἶχανε σχηματιστεῖ λιμνοῦλες, δῶ καὶ κεῖ, βρώμικο νεροῦ. Μὰ ὁ καφετρός ἥλιος τίς ρουφοῦσε καὶ τὸ χῶμα τῆς ἀυλῆς στέγνωνε, πὸ ἀκόμα κρατοῦσε τοῦ μουσκέματος τὴ μυρουδιά, ἀπ' τὸ πότισμα τοῦ νεροῦ πὸ πῆρε καὶ φούσκωσε..

Ἡ καχημένη φρονιτὴ νερατζούλα θλιβότανε πὸ ὁ ἥλιος ροφοῦσε τὴ δροσιά τῶν φύλλων τῆς καὶ θὰ εἶτανε διακοσμημένη νὰ δεχτεῖ τὴ ζέστη, καὶ τὴ σκόνη, πὸ θὰ πετοῦσε μὲ περιφρόνηση κ' ἔχθρα ὁ ἀνεμος ἀπάνωθὲ τῆς..

Καὶ καθὼς τὰ πουλάκια σταματημένα στὰ κλαδιά τῆς κελαιδοῦσανε τὴν καινούργι' ἀυγὴ, τονίζανε μαζὶ καὶ τοῦ δεντριοῦ τὸ παράπονο, πὸ ἡ φύση τὸ ἀπόδιωξε, νὰ μὴ χαίρεται τὴ ζωὴ πλάι σὲ ἄλλα δέντρα, σὲ ἀνοιχτὸ περιβάλλον, σὲ ἀγέρα φρέσκο ἐξοχῆς, ἔτσι ν' ἀδικείται καὶ νὰ παίρνει τὴ μυρουδιά ἀπάνου τῆς τοῦ.. ἀπόπατου, πὸ εἶχε ἀντικρὸ τῆς !..

Ἐ Ἄντωνης πῆδηξε στ' ἀμάξι, χαϊρέτησε καρδιακὰ τὸν Γιάγκο, καὶ καθὼς ἔφευγε εἶδε τὴν Ἀσημῆνα, πὸ εἶχε βγεῖ στὴν πόρτα καὶ τὴ χαϊρέτισε μὲ ἀφέλεια.

Ἐκείνη τοῦ ἀπάντησε μὲ γέλιο καὶ βλέμμα ἐρωτικὸ.. Μὰ ὁ ἀμαξῆς δὲν ἔδωκε προσοχή. Τράβηξε τὰ γκέμια τοῦ ἀλόγου κ' ἔφυγε πὸ γρήγορα.. γρήγορα..

Τ' ἀπόγιομα περίμενε στὴν πόρτα τὸ μικρὸ. Ἡ μάνα του τὸ εἶχε πλύνει, χτενίσει, τοῦ ἔβαλε τὰ γιορτινὰ του καὶ φαινότανε σάν ἀρχοντοπούλο.

Ἡ Ἀσημῆνα χτενίζε τὰ μαλλιά τῆς, πὸ μαῦρα σάν ἔβενος εἶτανε στὸ χῶμα, καὶ στὸ γυαλὶ τοῦ καθρέφτι πρόσχε τὴν ὁμορφιά τῆς, τὸ ντύσιμό τῆς, τὸ χτενισμὰ τῆς, δλα, σάν ἀρραβωνιασμένη..

Ἐπειτα κάθισε στὴν καρέκλα κ' ἔραβε μιὰ ρέμπα δικὴ τῆς καὶ.. πρώτη φορὰ ἀκούστηκε νὰ μурμουρίζει τραγουδάκια, πὸ τὰ ἔλεγε, ἐταν εἶτανε κορίτσι..

Ἐνάντιον ἡ καχημένη. Κυλιότανε στὰ πλομιστὰ χαλιά, πὸ ἡ ἐλπίδα ἡ γλυκεῖα ἔστρωσε.. Ἐ ἔρωτας τὴν ἔφερνε στὰ δίκτυα του.. Κ' ἡ συλλογὴ τὴν τραβόσσε πρὸς

ἐκείνον πὸ εἶδε νὰ λάμπει ἡ ἐλπίδα τῆς, πρὸς ἐκείνον πὸ ἐνειρεύτηκε νὰ ζήσει στὸν κόσμο, ἄλλη μιὰ φορὰ..

Τ' ἀμάξι φάνηκε ἀπὸ πέρα, ἐρχότανε γρήγορα..

Ἐ Γιάγκος ἔτρεξε σάν ἐλαφάκι.

Κεῖνη τὴν ὠρα ἀρχίζε νὰ σουρποῦναι καὶ νὰ σφυρᾶνε τῶν ἐργοστασίων τῆς συνοικίας οἱ σφυρηχτρες, νὰ σχαλάζουσε ἀπ' τὴ δουλειά οἱ ἐργάτες, οἱ ἐργάτριες..

Πῆδηξε μὲς τ' ἀμάξι ὁ μικρὸς, ξεπλώθηκε καὶ φώναξε σάν κύριος.

— Βάρε ἀμαξά..

Ἐ Ἄντωνης γέλασε, καὶ.. κουνουσε τὸ κεφάλι..

— Γιὰ πὸ κύριος θέλετε νὰ πάτε ;

Ἐβαλε ὁ μικρὸς τὰ χέρια στὶς τσέπες, τέτωσε μὲς τ' ἀμάξι τὰ πόδια του καὶ μὲ ὕψος ἀριστοκράτη.

— Τράβα πρὸς τὰ Πατήσια — εἶπε.

Κ' ἡ διαταγὴ του γινότανε ἀμέσως.

Ἡ ὠρα προχωροῦσε κ' ἡ μάνα, ὅσο ἔδλεπε ὅσο νὰ εἶνε σκοτεινὰ, ἀνησυχόσε.

Πῆγαινε στὴ μεγάλη πόρτα τῆς ἀυλῆς, γύριζε, κοιτοῦσε, μὰ δὲν ἄκουγε νὰ ἐρχεται τ' ἀμάξι.

Εἶχε σηκωθεῖ ἕνας ἀγέρας θυμωμένος, πὸ ὡς καὶ δυνάμωνε, ἔπαιρνε ἀπὸ χάμα τὴ παλιοκούρελα, τὰ παλιόχαρτα τῆς ἀυλῆς καὶ τὰ στριφογύριζε ψηλά καὶ τὰ πετοῦσε στὶς κεραμουδένιες σκεπὲς τῶν σπιτιῶν καὶ τὰ κάρφωνε στὰ κλαδιά, τὰ κολλοῦσε στὰ φυλλώματα τῆς νερατζούλας, σάν μπλάστρια..

Τὸ καχημένο δέντρο καθὼς κουνιότανε σὺσωμο, τίναζε λές ἀπὸ εὐσπλαχνία τὰ χέρια του, τὰ κλαδιά του καὶ πέφτανε τὰ φυλλοράκια του, τὰ δάκρυά του..

Καμμιά φορὰ ἀκούστηκε οἱ ῥόδες τ' ἀμαξιοῦ, τοῦ ἀλόγου τὰ πέταλα τὸ ποδοβολητὸ..

Ἐτρεξε καὶ χάρηκε πὸ εἶδε τὸ γιό τῆς.

— Αἱ ; πὸς τὰ περάσετε — ρώτησε τὸν Ἄντωνῆ — μὰ ἐκείνος «καλὰ» εἶπε καὶ προχώρησε.. πῆγε στὸ σταλο κ' ἄρχισε νὰ ξεῦσει τ' ἄλογο..

Αὐτὸ πῆραξε τὴν Ἀσημῆνα. Νὰ μὴ σταθεῖ νὰ τῆς πεῖ λίγα λόγια.. Ἐπτε δὲν ἔννοουσε νὰ τὴ βάλει στὸ μυαλό του ;.. Δυπήθηκε τόσο πολὺ.. Πῆρε ἀπ' τὸ χέρι τὸν Γιάγκο, μῆκε στενωχωρμένη στὴν κάμαρα, καθίσανε, μὰ.. εἶδε, μὲ περιέργεια, πὸς τὰ μούτρα τοῦ παιδιοῦ τῆς εἶτανε σουφρωμένα, ἔτσι σάν θυμωμένο.. Κ' ἀμέσως τὸ ρώτησε.. τὸ ρώτησε.. μὴπως συνέβαινε τίποτα, νὰ μάθει.. νὰ μάθει.. Ἐβγαλε τὸν κοκὸ τοῦ τοῦ παιδι καὶ σὲ συλλογὴ εἶχε πέσει βαρεῖα καὶ στενόχωρη..

Σηκώθηκε ἡ μητέρα. Τὸ ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι.

— Δὲ μοῦ εἶπες, — τὸ ρώτησε σιγά — πὸς τὰ πέρασες στὸν περίπατο.. Σὰ νὰ σὲ βλέπω ὄχι εὐχαριστιμένο.. αἱ ;.. Γιατί ;.. Θέλω νὰ μοῦ πεῖς.. τ' ἀκούς ;..

Σήκωσε τὸ βλέμμα του, κοίταξε καλὰ στὸ πρόσωπο τῆς μητέρας του καὶ.. ἔνα στεναγμὸ ἔβγαλε..

— Μητέρα ! — φώναξε μὲ ταραχὴ — ὁ Ἄντωνῆς δὲν εἶνε καλὸς ἄνθρωπος !.. ὄχι ! δὲν εἶνε..

Αὐτὸ σήκωσε τρικυμία στὴν ψυχὴ τῆς γυναίκας.

— Πὸς εἶπες ;.. Δὲν εἶνε καλὸς ;.. Καὶ γιατί, παιδί μου ;..

Δὲν ἤθελε ὁ Γιάγκος νὰ μιλήσει, σάν ἀπὸ διαταγμὸ, ἀπὸ ντροπὴ, κατὶ νὰ φανερώσει..

Κ' ἡ μητέρα ἐπέμενε τόσο πολὺ..

Ἐ ὡς φυσόσε ὁ ἀγέρας καὶ σφύραγε, σάν στόματα παιδιῶν πὸ παίζουσε τοὺς δρόμους, τρέχουσε καὶ σφυρᾶνε..

— Νά, ἐταν προχωρήσαμε ὅσο ἀπ' τὴν Ἀλυσίδα, μοῦ ἔπιασε τὰ χέρια.. ἔγῳ τινάχτηκα μὲ θυμὸ, θέλησα νὰ κατεβῶ, νὰ φύγω.. Καὶ στὸ γυρισμὸ τὸ ἴδιο, θέλησε νὰ μοῦ κάνει.. χειρονομίες..

Εἶπε καὶ κατὶ ἄλλα λόγια τὸ παιδί, πὸ ἡ μητέρα ἀρχισε νὰ τρέμει σάν φύλλο στὸν ἀνεμο.. νὰ ὀρίζει τὸν ἄνθρωπο, ὦ ! πὸς ἔκανε σάν τρελλὴ μαλακὴ..

Ἐ Ἄντωνῆς ἔχτος ἀπ' τὸ ἐλάττωμα πὸ εἶχε, νὰ πῆνε, εἶχε κ' ἄλλο, χειρότερο, πολὺ χειρότερο !..

Ἡ γυναίκα ἔδλεπε τώρα πια τὴν ἐλπίδα τῆς σάν πουλί, πὸ τὸ βρῖσκει στὴ φτερούγα βέλι κυνηγοῦ, νὰ μαζεῦται καὶ νὰ πέφτει ἀπ' τὰ ὕψη κάτω σάν δεματάκι..

Ἐ ὡς ἡ νερατζούλα δεχότανε ἀπάνου τῆς τὸν μακιασμένο ἀγέρα, καὶ βογκοῦσε ἔκλαιγε.. ἔκλαιγε.. καὶ μὲ τὰ κλαριά τῆς τρυποῦσε, καθὼς τὴν τύλιγε τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι, τὰ πέπλα πὸ ἀπάνωθὲ τῆς ἡ νύχτα εἶχε ρίξει, τὰ τρυποῦσε, νὰ τὰ ξεσχίσει, νὰ τὰ ρίξει κάτω, κ' ἔκλαιγε μαζὶ μὲ τῆς γυναίκας τὴν ἀπελπισιὰ καὶ τὴ δικὴ τῆς μόνωση κ' ἐρήμωση..

Ἐτσι ἡ ἐλπίδα ἔπηρε τὴ γραμμὴ τοῦ χτυπημένου πουλιοῦ. Ἐ νερατζούλα στέναζε, μурμουρίζε σάν δαρμένο παιδί.

Κ. Α. ΦΩΤΑΚΗΣ

ΕΡΝΕΣΤΟΥ ΜΑΡΙΝΟΝΗ

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΥΓΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ

Ι Ι Ι

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο).

Ἐταν εὐτύχημα ἐὰν μπορούσε νὰ παρακολουθήσουμε τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ποιητὴ στὸ δρόμο τῆς τέχνης καὶ τῆς σκέψης ἀπ' ἐταν εἶτανε παιδί. Μὰ γνωρίζουμε λίγα. Στὸ 1784 ὁ Νικόλαος (ἄρχισε νὰ ὀνομάζεται Οὐγὸς στὸ 1795) εἶτανε στὸ Σπαλιό, ὅπου ἐποῦδαζε τὰ ἐγκύλια μαθήματα στὶς σχολὲς τοῦ ἐκεῖ ἱεροσπουδαστηρίου, μὰ ξαναγύρισε ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια στὴ Ζάκυνθο, ὅπου εἶχε δάσκαλο τῶν λατινικῶν καὶ ἀρχαίων ἐλληνικῶν, τὸν Ἀντόνιο Μαρτελιό. Κ' εἶταν ἀντίστοιχὸ κατὰ τὴν ὀμολογία του, χειρίστος μαθητῆς.

ἘΓνωρίζω λίγα στὰ παιδικὰ μου χρόνια εἶμουν ὀνηρός, πεισματῶρης, ἄρρωστος συχνὰ ἀπὸ μελαγχολία καὶ κάποτε ἄγριος καὶ παρὰφρονος ἀπὸ θυμὸ. Ἐφευγα ἀπὸ τὰ σκολειά, καὶ ἔσπασα τὸ κεφάλι σὲ δύο δασκάλους. Εἶδα μὲν ἕνα σκολειὸ κ' ἀποβίβηκα. Μοῦρθε ἡ διάθεση νὰ

σπουδάσω στα δεκάξι χρόνια, μα ωφείλω να σπουδάσω μάλλον.

Και φαίνεται ότι αυτός ο ανυπόταχτος μαθητής έγινε φίλος με τις φιλικές της Ζίκυνθος, όταν μια μέρα έδοξασα με' άλλα παιδάκια να παρβιάσει με σφυριά και με λίμες τις θύρες της 'Εβραϊκής συνοικίας, για να δώσει, καθώς έλεγε, την έλευτερία στους 'Εβραίους. 'Ως τόσο σ' έναν από τους συχνούς και φοβερούς σεισμούς, που περιδικά δέρνουν τα 'Ιόνια νησιά, ο μικρός επαναστάτης έδειξε μεγάλο θάρρος, στεκόμενος άταραχος, ενώ τα βιολιάκια τινάγματα τόν είχαν αναποδυγυρίσει από το κρεβάτι που κοιμότανε.

Τέλος στο 1792 ο νεαρός Φώσκολος έμισεψε για τη Βενετία, όπου είχε εγκατασταθεί πια η μητέρα του: δεκατέσσερω χρονά μόλις ο μελλόνιστος ποιητής περνούσε από την άγροτική και άραιοη Ζάκυνθο, σε μίαν από τις ωραιότερες και πιο πολιτισμένες πολιτείες της Εύρώπης. 'Εμείς ξυναυθυμούμαστε και ξυναπλάθυμε τη Βενετία του δέκατου όγδουτου αιώνα άνάμεσ' από τις «'Ανάμνησες» του Κιζανόβη, η από τις «'Εξομολόγισες» του Ρουσσώ, σά μια πολιτεία ελαφρά και αφιερωμένη μόνο στην πολιτεία και στις ήδονές. Μα η Βενετία είναι τότες ένα από τα πιο διανοητικά κέντρα της χερσονήσου, και η πιο γόνιμη και πιο έλευτερότροπη βιβλιακή παραγωγή της 'Ιταλίας. 'Ευκλωφορούσαν στον κόσμο της τόν εύθυμο με περούδες πουδραφισμένες και φορέματα ταντελωιά, οι νέοι τόμοι της Γαλλίας και της 'Αγγλίας, και οι πιο τυλιμηρές ιδέες δέν είναι εκεί λιγότερο της μόδας απ' όστι στα πνευματικά συλόνια του Παρισιού.

Ο Ούγος, από τότες που η αν σπουδαίτης σίς σχολές του 'Αγίου Κυριανού στο Μουράνο, που είναι Διευθυντής ο Γάσλαρης Κόσης, άρχιτε να νουσιμεύεται την τέχνη και τη φιλοσοφία. Του άρεσανε στην άρχη, φυσικά οι ποιητές.

«Μόλις είχα πασαιφετρί με λατινικά και άκίτεχες τελεωτικά της 'Ιταλίας, πέρισα από την 'Ελλάδα στην 'Ιταλία. Κ' εκείνα τα πρώτα χρόνια της νιότης μου, αν και περιζωσμένα με πολλές δυστυχίες, έφρωτίστηκαν μόλον τουτό από την ποίηση, που δλίκερη η ψυχή μου τις παραδινότανε. Και από τόν έρωτά της; σπρωγμενος, εδίαβισα τότες και τους 'Ιουλιούς και πολλούς από τους Λατίνους ποιητές, και πιο άχόρημα τόν πατέρα 'Αλγκιέτη και τόν Όμμηρο, τόν πατέρα δλης της ποίησης».

Διαβάζοντας ποιήματα άλλων τουόρη να συνθέσει και δικά του, και στο 1794 ένωσε κικμιά σαρανταριά σ' ένα χειρόγραφο βιβλίον, που έστειλε στο φίλο Κωσταντίνο Νιράντη. Είναι άνακρεόντια και τραγουδιάνια ελάιστης σημασίας, μά, διαβασμένα από τους φίλους, άρεσαν για να τραβήξουν την προσοχή του κοινού άπάνω στο νεαρό ποιητή. 'Εγαρδωμένος από τα πρώτα άποτελέσματα, ο Ούγος εδούθηκε δλίκερος στα γράμματα. Ο Καιοαρότης και ο Πιντερόντης, ο Μπέρτολα και ο Τουκινάρι, ο Κώστας και ο Μουσοξίδης είναι δλοι γνώριμοι προσωπικά του Φώσκολου, που ελλάταινε πάντοτε περισσότερο την έρευνα τών σπουδών του και τη νεογόννητη φήμη του.

Ντοκουμέντο πολύτιμο και μοναδικό της σπουδής και

της τέχνης; του Φώσκολου στα δεκοχίω του χρόνια, μάς πόμεινε ένα «Δοκίμιο σπουδών» του 1796. Αιστάνεσαι αυτό το συγχυσμένο σχεδίασμα το παιδί του 'Εγκυκλοπαιδικού αιώνα, που ήθελε ν' άγκαλιάσει την 'Ηθική και την Τέχνη, την Πολιτική και τη Θεολογία, τη Μεταφυσική και την Κριτική, την 'Ιστορία και την Πόηση. 'Η Πόηση έχει φυσικά τη μερίδα του Λέοντα, και σ' αυτό το «Δοκίμιο σπουδών» άγκαλιάζονται η πάνε ν' άγκαλιαστούνε δνόματα του Όμηρου και του Όσσιαν, του Τάσσου και του Μίλτονα, του Σφοκλή και του Σίικπηση, του 'Αριστοτου και του Ρουσσώ, του Swift και του Θερβάντε, του Θεόκριτου και του Γκέσσερε, τών Γεωργικών και τών 'Ηδονών της; φαντασίας, της Σιπτιώ, και τών επιστολών της 'Ελζας μιμημένες από τόν Πόπε, του Όράτιου, του Γαίτη και του Γκαφύ, του Φουνηκόη και του Χάλλερ του Σφιδόη και του Whaller, του Riehardson του 'Αρνόλδ και του Γκαίτε».

Μά και στο στάδιο της φιλολογίας και της κριτικής νεαρός Φώσκολος είναι κοσμοπολίτης, και αντίθετοι τόν Κικέρωνα σιμά στο Μενεσικέ και το Λόκε πλάσι του εδωαγγέλιο, το Βίκονα από το Βερουλίμιο κατά μέτωπο του Ρουσσώ, και το Μένες, και Βινκελμαν με το Βολτέρω και το Βόλφ.

Έτσι οι προτίμησες του αιώνα, άρχαδικού, έγκυκλοπαιδικού και φιλοσοφικού, άνακατεύτανε, άνάμεσ' από το το διανοητικό περιβάλλον της Βενετίας, στον ήραιοσιτόπρεπο έγγέφυλο του άρχαίου ποιητή. 'Ως τόσο λίγες γραμμές του «Δοκίμιου Σπουδών» άρκουόνε να ξεσκαστούν την τομηρηή προσωπικότητα της φωσκολιανής σφαιής, τα πρώτα φτεροκοπήματα του άετόπουλου. «Πρέπει να διατρέξει κανένας την 'Ιστορία τών φιλοσόφων δλων τών αιώνων για να τους τιμησει και να τούς; περηλάσει». «Ο κύριος Βλάταρος και τόσο άλλοι έγραίρανε πολύ, μά μελετούσανε λίγο». «Κριτική, Λυγγίνος, Πίηση του Μαρμοντέλ. Κα γούστο έφρωτο ψυχικό, που χωρίς τόν δλα τα βιβλία της κριτικής είναι μηδέν».

Κι άπαριθμούσε έπειτα έργα ποικιλότατα, που διανουούτανε η συνθεμένα στην πρώτη εκείνη νεανική ζέση: Μετάφρασες από ποιητές κλασσικούς και ξένους, σημειώσες και σόλια σε κείμενα φιλοσοφίας και κριτικής, δοκίμια 'Ιστορίας και μετάφρασες από τόν Τάιτο και το Ρουσσώ, άπάνω απ' όλα έργα σε στίχους: άνακρεόντια, ωδες συνέντα, ειδύλια, έλευτερα και τραγουδιάνια. Μερικά απ' αυτά τα συνθέματα τυπωθήκανε στη Βενετία. Είναι, λέει ο Καρνετούσι, «μεινότερες γενονητεροτιλιάνες», η που «νοιώθηκε την άνάγνωση του Πιρίνη, του 'Αλφρέου, του Μίτσα, μά χωρίς άνάμνησες, και μερικάς εικόνες προφητικές; και μερικέ; μορφές σχεδόν νταντικέ; και περισσότερο οι μίμησες του Young και του Όσσιαν είναι οι γλοισιάρικο άνακρεόντια ζυμωμένες με τη φιλοσοφική φρασολογία, αίσθηματική και δημοκρατική του καιουό εκείνου».

Στην ούρα του «Δοκίμιου Σπουδών» είναι γραμμένες: «Τραγωδιές.—Θέσσης». 'Απ' αυτό το Θέση, έμειλε να έξυαρήσει το πέταμα η δόξα του Ούγου Φώσκολου.

(Έχει συνέχεια).

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΥ

Γενεύη 9 'Ιανουαρίου 1902.

Άγαπητέ φίλε,

'Ηθελα από τόνον καιρό να σάς γράψω, άλλα έπιθυμούσα πρώτα να δώσω μια περασιά στα ποιήματά σας και δέν το κατάθρωνα για τόσες ήμέρες για πολλούς λόγους. Τώρα με την ευκαιρία του νέου έτους σάς ευχόμαι καθώς και στην εικογένειά σας ε,τι καλό και έπιθυμητό.

Έπέρασα ώραιες ώρες με τόν ευμορφον τόμο σας, με τούς γλυκούς και μαλακούς στίχους, με την ωραία και καθαρή σας γλώσσα και με τη γλυκειά σας και βαθιά πνευμένη αισθαντικότητα σας. Μόνο θά έπιθυμούσα κάποτε να μην ήταν τόσος σπρωγμένη ή άπελευστική διάθεση. Είναι πολύ το κακό, είναι θμωσ και το καλό στον κόσμο, και σε μια σφαιραν άνωτερη, όπου λίγοι άνθρωποι διαλεχτοί του Θεού μπορούν ν' άνέθουν, το ταίριασμα τών δυο στοιχείων μπορεί να παρουσιάζεται σε μίαν άρμονία ύψηλή παρηγορητική. Καλλίτερα τέλος πάντων να είναι κανείς Μοντζόνης παρά Λεοπάρδης. 'Ως τόσο πάντα άρεστά θά είναι τα ποιήματά σας, που για το αισθημα και για τη μορφή τους μάς θυμίζουν τη γλυκειά Ζάκυνθο.

Δέν είδα ποτέ τίποτε πεζό δικό σας ίσως έχετε και δέν το γνωρίζω. Πιστεύω που θά ώφελουσε η έπιμέλειά σας σ' αυτό. Θά ήταν και άφορμή για σάς να κάμτε γνωστά στην 'Ελλάδα τόσα ώραία πράματα. κ.τ.λ.

Δεχθήτε την έκφραση της φιλίας μου.

Γεώργιος Καλοσγούρος.

*'Απόσπασμα επιστολής του Γεώργιου Καλοσγούρου προς το Στέφανο Μαριζόκη, σταλμένη κατά τις 29 του Νοέμβρη 1899 από τη Γενεύη της 'Ελβετίας. Το άπόσπασμα αυτό άφορα το περιοδικό «Τέχνη» που διεύτυνε ο κύριος Κ. Χατζόπουλος.

Χαίρομαι πολύ διά το νέον περιοδικόν (το όποτον έβγαλε ο Χριστοδωσίλης η πρόκειται να θγάλει) και ευχόμαι να είναι τόσον δεξιοί οι γράφοντες, ώστε να εκλύσει την συμπάθειαν του κοινού περισσότερο παρ' όσον η «Τέχνη». Πολλά τών εις αυτήν γεγραμμένων έμειναν δι' έμέ δυσνόητα και ύποθέτω και διά πολλούς άλλους μη δντας ως και εγώ δέν είναι, ένθιμηρος ίδεών κινουμένων σύμμερον εις άλλας κοινωνίας παρ' την ιδικήν μας.

Βάσις άπαραίτητος διά την έπιτυχίαν ένός περιοδικού και μάλιστα εις δημόδη γραφομένου, είναι να εβρει θέματα και ιδέας αι όποσαι να κινήσουν γενικόν ένδιαφέρον. Άν κατορθώνετο αυτό, και το ζήτημα της γλώσσης; θά έκαμνε διά μιάς; γιγαντιαία βήματα προς την λύσιν του.

Γεώργιος Καλοσγούρος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πισω από τα κάγκελα.

Είναι το νέο κομφοτυπωμένο βιβλιαρική του κ. Α. Ταγκόπουλου. 'Αποτελείται από καμιά τριανταριά πεταχτές δήγησες με καθέμια φημί: τη μία τη μίμηση σελ. θα, και οι μικροποθεσολες τους πλέκονται γύρω σε πρόσωπα και γεγονότα της φυλακής που εβτανε και ο ίδιος ο συγγραφέας φυλακισμένος.

'Ολάκερο το β βλιο το χαρακτηρίζει μία δροσισθή και η γλωσσική πεί σε ποταμιά άνάμεσ' από ενθισμένους θάμνους, γεμίστο δροσισά και φάρα άναφωγίσματα. Μία διαθεση, μία ειλκρινεια το περναίει: 'Ακίκερο το β βλιο είναι ο παλμός που γεννησεν στον ποιητή του το άναπάντεγο γεγονός της φυλακής, και κάτω από τις εθιμες γραμμές, (γιατι το πεταχτό είναι το χαρακτηριστικό του Α. Ταγκόπουλου, που ίσως δέν το εκκλίλλεργσες όσο ελεγε τη δύναμη), εθώ κ'έκει, σε χαρμιάδες εαφνικά φωτίζόμενες, διακρινεται ο πόνος που τοβ πλημύριζε την ψυχή.

Μερικά από τα πεταχτά αυτά δηγηματικά, είναι μαργαριτρία δλίκερα στο ελδος τους: 'Ανάμνησ' από τα «Κάπιαρης», «Μπιθκόστης», «Ο Μήτερος» και άλλα, που τ' άναφωρμένα δνόματα άνέκουν σ' άνθρώπους φανερή άδικα φιλοκισμένους, μοιζούν αδ να πατάς κατόμωτρα στη άδικασούνη την άδυναμία της και την άδικία που ούτη κάνει στους ανθρώπους, την άδικία που τώρα αίστανότανε και ο ίδιος ο συγγραφέας άπο προσοική πείρα.

Το β βλιαρική άποτελειόμω από πέτες περίπου τυπογραφικά φύλλα, πουλιέται προς τρεις δραχμές.

'Η Ναυμαχία της 'Ελλης.

Είναι το νέο β βλιαρική του κ. Κ. Φαλατς. 'Εξιστορεί, καλλίτερα περιγράφει τη ναυμαχία της 'Ελληνοτουρκικού στόλου κατά το Βαλκαντοτουρκικό πόλεμο. Μία πνευ ένθουσιασμέ το διαπνέει ελάκερο, είναι ο ένθουσιασμέ που το πλήρωμα τους Αδερφωφ' ειχεν αίσταναι κατά τη ναυμαχία. Τη συγκίνηση, τη σύγχυση, τη μεγαλοπρέπεια και τη θαλιδρότητα της ναυμαχίας με, τη δίνει ο κ. Φαλατς άρεκά καλό. Σ' αυτό το άποτέλεσμα έβ φηναί έμωσ ό συγγραφέας άνατόμος, ότι τοβ γεμίζει την ψυχή ελεις η άναμνηση του γεγονότος, και ο συγκλονισμός ο προσωπικός που ελεγε τότες ο ίδιος αίστανθή: "Αν κίπου έρώτησες κ' έκαμς ρεπορτάζ, τόσο για το χειρισμό τών πολεμικών μηχανημάτων, όσο και για τα μικροπαιόδδια που άναφώναι και που ουδθήκανε στέυ. Διοφορες πολεμικές πύργους τού «'Αδερφωφ», δηλ δηλαθή η μικροιστορική ύπόσταση του β βλιου, είναι μικροσπυλίσματα της προσωπικής διάθεσης που έγέννησε το β βλιο. Μπορούς νάγραψες ένν ποιήμα, μπορούσε νάγραψες μία άρνηση πως; εντις να γράφει ένα ιστορήμα, και θά μάς μεταδίνε την Γ'εη συγκίνηση κ' ένθουσιασμό που και το ειλτέρω. Το β βλιο διοβ έεται μ' αυχαριστήση και μπορώ να πώ μ' ένθιοφάρων. 'Η άναστασσα ο της γλώσσης και ο πολύ συχάές άπαναλήφες τώ 'Ιλιον είκωσω, που μαρτυρά το συγκλοισμέ του συγγραφέα και τ' έρμητικό του γραφίμε, που δέν το άρειαν ν' άναζητήσες την ποικιλία, είναι ο ένθουσιασμέ του β βλιου και ο ένθουσιασμέ αυτός φανοιναί τη στιγμή την πιο σημαντική, που ο συγγραφέας δέ β βλιουκί λόγια πια να περιγράφει έκείνο που συνέθηκε κ' έκείνο που αίστανθήκε κατά τη στιγμή που ο «'Αδερφωφ» ήρη μονάχος στο κινητή τόν Τουρκικό στόλο. Τίς χαρακτηριστικές εικόνες τις ελεγε μεταχειριστέι πολύ κατά την άρχη της ναυμαχίας.

Ο κ. Φαλατς νειάτοσος άκόμα και μελετηρό καθώς και έργατικός, εδθέεται θά μάς δώσει έργα, εχι μωον καλλίτερα, μά καλό, άρεκί κανένας να παρητήρησι τη διαφορά πώκει από το προηγούμενο δήγημα—λυρική προς, με άναφάρτα: στο θάνατο της άδελφής του, η Ναυμαχία της 'Ελλης.

**Ἀπάνω στίς σοσιαλιστικὲς γνώμες τοῦ Ν. Γιαννιῶ
γιά τὴ λογοτεχνία**

Παρακολουθοῦμε ἀπὸ καιρὸ ἕναν κανγὰ παρᾶξενο, ποὺ ἀλήθεια θὰ προτιμοῦσαμε νὰ μὴ γίνει, τόσο εἶναι ἐπιζήμιος. Ὁ κ. Γιαννιῶς ἀπὸ χροδία τώρα κοπανεὶ τὰ τῶια πράματα, τὰ διωβίδια στὰ «Γράμματα» τῆς Ἀλεξάντριαις, τὰ διαβίζουμε τώρα καὶ στὴν «Κοινωνία» καὶ θὰ θέλωμε ὁ «Νουμάς» μὴ καὶ ἄνακατεύτηκε στὴ συζήτηση, ἀντὶς ν' ἀπαντήσει καὶ ν' ἀνοίξει ψηλὴ κουβέντα, νὰ τοῦ-δινε μὴν ἀπάντηση ἔντονη καὶ ν' ἀνέβαζε τὴ συζήτηση σὲ ὑψηλότερο ἐπίπεδο, ἀπὸ κεῖ ποὺ τὴν ἐκατακύλησεν ὁ κ. Γιαννιῶς, ἀνακατεύοντας τὴ λογοτεχνία καὶ τοὺς λογοτέχνες, μὲ τὴ μπροσουρογραφία καὶ τοὺς προπαγανδιστὲς.

Ἔτσι εἶδαμε κάτου ἀπὸ ἄρθρα κούφια καὶ βλακώδη, διάφορες ὑπογραφές· ἐργάτης διανοούμενος, διανοούμενος σοσιαλιστὴς, χρωματιστὴς καὶ τὰ τέτοια, ποὺ ἂν δὲν εἶχαν τόσο φανερὴ τὴ βλάβη τους στὰ πασαλειμμένα κεφαλᾶκια τῶν ἀνυποψίαστων δουλειτῶν, καὶ ποὺ ἂν δὲ γινότανε μὴ μὴ μέθοδο ἐπικίνδυνη γὰ τὴν καλύτερηφί τους σὰν ἀνθρώπους καὶ ὄχι σὰν ἡμερομίστιους, βέβαια ποὺ μονάχα νὰ γελᾶσους ἐπρεπε, τόσο κοινὰ παρουσάζονται.

Δὲν πιστεῖτε τέλος πάντων ὁ φίλος Γιαννιῶς ὅτι, μερικὰ πράματα δὲ μπορεῖ ν' ἀποτελέσουν θέμα κοινῆς ἑμιλίας καὶ ὅτι καθὼς ἕνας ὅταν δὲν εἶναι κάτοχος τῶν μυστικῶν τῆς ἀστρονομίας δὲ μπορεῖ νὰ μιλήσει γιὰ κενεὴ, ἔτσι ἄλλοι δὲ μπορεῖ νὰ μιλήσουν γιὰ λογοτεχνία ;

Γιατὶ λοιπὸν ὁ κ. Γιαννιῶς ἐξαπόλυσε τὰ διάφορα ἀνυποψίαστα κεφαλᾶκια τῶν μαθητευομένων του, ποὺ, σὰ νὰ γινότανε ἐλογικὴ ἐνέργεια, καὶ χρειάζονται οἱ μράβιοι καὶ οἱ φωναλάδες γιὰ νὰ προκαταλάβουν τὴν κοινὴ γνώμη, φωνάζουν καὶ κοροεῦνται καὶ βρίζουν, γιὰ ζητήματα ποὺ μήτε ν' ἀκούσουν δὲν εἶναι προετοιμασμένοι ;

Ἄν ὁ κ. Γιαννιῶς ἐπιθυμῆι, τὸν βεβαιώνουμε ὅτι θ' ἀνοίγαμε τὴν χρειάζουμένη συζήτηση, ἂν καὶ τὰ ζητήματα αὐτὰ εἶναι τόσο ἑκαθιδρομένα, στὴν ἀνώτερη σφαῖρα τους, ὥστε κάθε συζήτηση νὰ περιττεῖ. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ἀπελπισμένη προσπάθεια τοῦ γίναναι Λέοντα Τολστόη, σὸ περίφημο βιβλίον του «Τὶ πράμα εἶναι ἡ Τέχνη», τί θὰ μπορέσει νὰ μεταβάλει μὴ συζήτηση λιγὸ-πολύ αὐτοσχεδριστικὴ, ἢ καὶ προερχομένη ἀπὸ ὀργανισμοὺς ἀπροετοίμαστους γιὰ νὰ αἰστανθοῦν καὶ νὰ ὑπεβιάζον ἕνα ζήτημα, ἀπ' ὅπου ἰώσυρε ἡ ἰδιοσυγκρασία τοῦ Τολστόη, ποὺ πάντα δὲν ἐτόλμησε ἢ καλλίτερα δὲν ἀνέτηξε νὰ τὸ καταλήξει στὴν μπροσουρογραφία, μ' ὅλη τὴν ἐν τὴν ἀποκλειστικότητι;

Κ' ἔπειτα, ῥωτάω τὸν κ. Γιαννιῶ, νομίζει ὅτι τὰ ὑψηλὰ αὐτὰ ζητήματα, εἶναι ἀπὸ κείνα ποὺ λύνονται μὲ φωνασκίε καὶ μὲ δημοψηφίσματα, ἢ ἐδαριστιοῦνται σὸ θόρυβο τῶν τριῶδων ;

Ὅσο γιὰ τὰ συμπαθητικὰ κεφαλᾶκια τῶν ἀνεύθυνων ἐργατῶν, ποὺ βγήκανε γιὰ κριτὲς κ' ἐπικριτὲς, δὲν ἔχομε παρὰ νὰ τοὺς συστήσουμε ὅτι, θάκαναν καλλίτερα ἂν προσπαθοῦσαν νὰ διαβίουν κατὰ, ἂν προτιμοῦσαν ὅτι τοὺς ἐνδιαφέρει καὶ τοὺς ἀρέσει, καὶ νὰ κάνουν ὅσο μποροῦν λιγότερη κριτικὴ, ἐκτὸς ἐκεῖνης ποὺ θὰ κάνουν μὲ τὸν

ἐναντὶ τους γιὰ τὴν καταπόνηση τοῦ ἔργου ποὺ ἔλαχε νὰ διαβίξουν. Ἄς μάθουν ἕσται νὰ μποροῦν νὰ διαβίουν κατὰ, ἂς μάθουν νὰ αἰστανόνται, ἂς διακρίνουν ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ εἶναι ἕνα χάος καὶ ὅτι δὲ μπαίνει σὲ καλοῦπια ἀπὸ τὰ πρῶτα μάλιστα χοντροκομμένα, ὅτι ἄλλο Τέχνη καὶ αἰώνια ἀνθρώπινο καὶ ἄλλο μπροσουδρα καὶ ἐποχικὰ ἰδεολογικὰ ρέματα, κ' ἔπειτα βλέτουμε ἂν τοῦλαμὲ νὰ κόμουν καὶ τὸν κριτικὸ, ἢ ὁ φίλος Γιαννιῶς νὰ συντάξει συνταγὲς λογοτεχνίας.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

— Τὸ περιοδικὸ «Μαῦρος Γάτος» θὰ βγαίνει μιά φορὰ τὸ μήνα καὶ τὸ λιγώτερο μὲ δεκάξι σελίδες.

— Ἐπιστολὲς καὶ ὅτι ἄλλο, στέλνονται σὸ διευθυντὴ κ. Γερ. Σταταλά, ὁδὸς Ἀκαδημίας 40.

— Ὁ «Μαῦρος Γάτος», πουλιέται σ' ὅλα τὰ κιάσκια καὶ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Πρωτεύουσας καθὼς καὶ στὸν Πειραιᾶ.

— Ἡ συνδρομὴ εἶναι πέντε (5) δραχμὲς τὸ χρόνο γιὰ τὸ ἔσωτερικὸ καὶ ἕξι (6) γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ.

* *

— Ἡ κίνηση τῶν λογοτεχνικῶν περιοδικῶν τῆς Ἀθῆνας καὶ τῆς Πόλης, εἶναι γιὰ τὸ ἐρχόμενον φύλλο, ὅπου ἐλπίζουμε νὰχομε θέση νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὴ θεατρικὴ κίνηση, ποὺ κατὰ τὸ τελευταῖο διάστημα ἐσημείωσε κάποιες εὐγενέστερες προσπάθειες.

— Τὸ ἴδιο, σ' ἕν' ἀπὸ τὰ ἐρχόμενα φύλλα θὰ δημοσιεύουμε πλεῖστ' σημεῖωμα γιὰ τὰ «Παράκαιρα» τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ.

* *

Ἐτυπώθησαν κ' ἐκυκλοφόρησαν τ' ἀκόλουθα βιβλία :

— Γεράσιμον Σταταλά—Καθὼς Ἄλλὰζουν οἱ Ἐποχῆς—Τόμος ποιημάτων, κομψοτυπωμένος, σὲ καλὸ χαρτί, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητῆ. Πουλιέται πρὸς 2,50.

Καὶ τ' ἀκόλουθα βιβλία, τυπωμένα ἀπὸ τὸ κατάστημα Γ. Βασιλείου :

— **Γιέγεσαν**—Τὸ ἀγόρι τῆς κύρα Λένης—δῆγημα, πρὸς 1,75.

— » — Ὁ Πέτρος μὲ τὸ ἄνα μάτι—Χιονισμένος Χειμῶνας—δῆγημα πρὸς 1,75.

— **Χάμοσαν**—Ἡ Βασίλισσα τοῦ Σιβαῖ κ' ἄλλα δῆγηματα, πρὸς 1,75.

— **Κῆλλαν**—Ἡ μάχη τοῦ Βιερωῶ—Δυὸ φίλοι—δῆγηματα πρὸς 1,75. Μεταφορῆσις Λ. Κουκουλά.

* *

— Ὁ πρῶτος στίχος τῆς τελευταίας τερσίναις τοῦ σονέτου τοῦ Ντάντε, ποὺ βρῖσκειται σὸ τέλος τοῦ πρώτου κατεβῆτο τῆς 9η; σελίδας τοῦ προηγούμενου φυλλάδιου, ἀντὶς :

Φαίνεται καὶ ἀπ' τὰ χεῖλη τῆς ὅτι ἀνέει πρέπει νὰ διαβιστεῖ

Κι' ἀπ' τὰ χεῖλη τῆς φαίνεται ὅτι ἀνέει.

— Ὑπάρχουν κ' ἄλλα λάθη, ποὺ ὁ ἀναγνώστης ἂς λάβει τὴν καλωσύνη νὰ τὰ διορθώσει μόνος.